

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM FEN VE MATEMATİK ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BİYOLOJİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRETMENLERİN İLK
YILLARDA KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE BU
ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Elif GERGİN

İstanbul, 2010

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM FEN VE MATEMATİK ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BİYOLOJİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRETMENLERİN İLK
YILLARDA KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE BU
ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Elif GERGİN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serhat İREZ

İstanbul, 2010

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM FEN VE MATEMATİK ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BİYOLOJİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

'Elif GERGİN' tarafından hazırlanan 'MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRETMENLERİN İLK YILLARDA KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE BU ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI' başlıklı bu çalışma 20/10/2010 tarihinde yapılan savunma sınavında başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman :Yrd. Doç. Serhat İREZ

Üye :Yrd.Doç. Mustafa Çakır

Üye :Dr. Hakan AKÇAY

.....
Mustafa Çakır

.....
Hakan Akçay

ÖNSÖZ

Son yıllardaki bilim ve teknolojik gelişmeler öğretmen eğitimini ve öğretmenliğin ilk yıllarının önemini ortaya çıkarmıştır. İlk yıllarda karşılaşılan zorluklar, edinilen deneyim ve tutum ileriki yıllardaki mesleki yaşamı önemli derecede etkilemektedir. Türkiye’deki öğretmenlik mesleğinin ilk yıllarında öğretmenlerin ne gibi zorluklar ile karşılaştığı ve bunlara karşı geliştirdiği başa çıkma yolları ve tutumunu incelemek için bu çalışma yapılmıştır. Çalışmamda eğitimci kimliği ve akademik bilgisi ile sabırla yardımlarını esirgemeyen tez danışmanın Yrd. Doç. Dr. Serhat İREZ’e, yaşamım boyunca ve çalışma sürecimde beni yalnız bırakmayıp çalışmayı bitirmem için gerekli hoşgörü ve motivasyonu sağlayan değerli annem Gülten GERGİN’e, yardımlarından dolayı sevgili eşim Armağan BOZKURT’a ve desteklerini benden eksik etmeyen GERGİN, BOZKURT ve KARCI ailelerine teşekkür eder, çalışmanın ilgililere yararlı olmasını dilerim.

ÖZET

MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRETMENLERİN İLK YILLARDA KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE BU ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMA YOLLARI

Öğretmenlik mesleğinin ilk yılları öğretmenlerin mesleki kariyerleri için oldukça önemlidir. Ancak, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, öğretmenlerin öğretmenliğin ilk yıllarında karşılaştıkları sorunlar, bu sorunlarla başa çıkma yöntemleri, bu dönemdeki yaşantıların mesleki yaşamları, mesleğe karşı tutumları ve kişilik yapıları üzerine etkileri yeteri kadar incelenmemiştir. Bu noktadan hareketle bu çalışma, Türkiye’de mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin ilk yıllarında karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklarla ne gibi başa çıkma yolları geliştirdiklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve durum araştırması araştırma stratejisi olarak kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını İstanbul, Eskişehir, Kütahya ve Muş illerinde görev yapmakta olan 5 ortaöğretim biyoloji öğretmeni oluşturmuştur. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanılarak toplanmış, sürekli karşılaştırma metodu ile analiz edilmiştir.

Araştırmada mesleğe yeni başlayan biyoloji öğretmenlerin özellikle 9. sınıflarda sınıf yönetimi ve motivasyon konusunda zorluklar yaşadıkları, alan bazında konu eksikliklerinin olduğu, genel olarak klasik öğretim tekniklerini kullandıklarını, rehber öğretmenlerinden kısmen yardım alabildikleri ortaya çıkmıştır. Karşılaşılan bu zorlukların öğretmen arkadaşlarından yardım alarak, internette, gözlem yolu ile ve deneyerek üstesinden gelmeye çalıştıklarına bulunmuştur. Bu dönem içinde yeni öğretmenlerin mesleğe karşı sevgi ve tutumlarında bir değişim olmazken profesyonel kişiliklerinde değişimler olduğu gözlenmiştir. Mesleğin ilk yılında verilen hizmet içi kursların (intibak programı) öğretmen ihtiyacı göz önüne alınarak ve eksikliklerinin giderilerek tekrar düzenlenmesi gerekliliği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Yeni öğretmen, biyoloji öğretmeni, mesleğin ilk yılları

ABSTRACT

PROBLEMS THAT BEGINNING TEACHERS FACE IN THE FIRST YEARS OF TEACHING AND THEIR WAYS TO OVERCOME THESE PROBLEMS

The first years of the teaching profession is of paramount importance for teachers' professional development. However, there is a lack of research, especially in the developing countries like Turkey, on the problems teachers face in these years, teachers' ways of overcoming these problems, how these experiences affect their professional carriers, attitudes towards the profession and professional identities. To this end, this research set out to assess the problems of beginning teachers in Turkey and the ways and strategies they employ to overcome these problems.

A qualitative research approach was adopted in the study and "case study" design was chosen as appropriate research strategy. The participants of this study were 5 secondary biology teachers teaching at secondary schools in Istanbul, Eskisehir, Kutahya and Mus. Data were collected through semi-structured interviews with the participants. In data analysis, constant comparison method was employed

Findings of the study indicated that, the participant beginning biology teachers experienced problems in classroom management and motivation issues especially with ninth grade students, had problems with regard to their subject matter knowledge, overall preferred traditional teaching approaches in their teaching and, did not received expected support from their mentor teachers. Results pointed out that the participants usually preferred to ask colleagues for help, research in the internet and employ try-and-error strategy to overcome these problems. Results also indicated that while no changes occurred in participants' attitudes towards the teaching profession, these first years are very influential in shaping professional identities of new teachers. These findings suggested that the induction programs design to support beginning teachers should reconsidered and structured in accordance with the psychological, pedagogical and professional needs of new teachers.

Keywords: Beginning teachers, biology teachers, first years of teaching

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	vii
I.GİRİŞ	1
1.1 ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE İLK YILLAR VE DESTEK.....	1
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1.2.1 Araştırma Soruları.....	5
1.3 SAYILTILAR (VARSAYIMLAR).....	6
1.4 SINIRLILIKLAR.....	6
II. İLGİLİ ALAN YAZIN	7
2.1 YENİ ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN YETERLİLİKLERİ.....	8
2.2 YENİ ATANAN ÖĞRETMENLER İÇİN OKUL İÇİNDEKİ DİĞER UNSURLAR.....	11
2.2.1 Rehber Öğretmen.....	12
2.2.2 İş (Öğretmen) Arkadaşları.....	12
2.2.3 İdare.....	13
2.3 HİZMET İÇİ EĞİTİM.....	14
III. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	17
3.1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METODOLOJİK YAKLAŞIM.....	17
3.1.1 Araştırma Deseni – Durum Araştırması.....	18
3.2 KATILIMCILAR.....	19
3.3 VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI.....	21
3.4 VERİ ANALİZİ YAKLAŞIMI.....	22
IV. BULGULAR VE YORUM	24
4.1 DURUM RAPORLARI.....	24
4.1.1. Durum Çalışması 1: Berna.....	24
4.1.2. Durum Çalışması 2: İrem.....	30
4.1.3. Durum Çalışması 3: Nisanur.....	36
4.1.4. Durum Çalışması 4: Yaren.....	40
4.1.5. Durum Çalışması 5: Dilruba.....	48
V.SONUÇ, TARTIMA VE ÖNERİLER	54
5.1 BULGULARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	54
5.1.1 Öğretmenlerin Bilgi Alanları.....	55

5.1.1.1 Pedagojik Zorluklar	55
5.1.1.2 Alan Bilgisi İle İlgili Sorunlar	58
5.1.1.3: Pedagojik Alan Bilgisi İle İlgili Sorunlar	59
5.1.2 Okul İçinde Yaşanan Problemler	60
5.1.2.1: Rehber Öğretmen Ve Diğer Öğretmenlerle İlişkiler	60
5.1.2.2: İdare İle İlişkiler	63
5.1.3 İntibak Programlarının Verimliliği	65
5.2 SONUÇ VE TARTIŞMA	67
5.3 ÖNERİLER	69
KAYNAKÇA	72
EKLER	79
Ek 1: Görüşme soruları	79

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Katılımcıların genel özellikleri	20
Tablo 2:	İlk yıllarda sınıf içinde yaşanan zorluklar.....	57
Tablo 3:	Alan bilgisi sorunları.....	58
Tablo 4:	Katılımcıların derslerde kullandıkları öğretim teknikleri.....	59
Tablo 5:	Rehber Öğretmen ile iletişim	61
Tablo 6:	İş arkadaşları ile iletişim	62
Tablo 7:	İdare ile ilişkiler	64
Tablo 8:	İntibak programlarının verimliliği.....	65
Tablo 9:	İntibak programının olumlu ve olumsuz yönleri.....	66

KISALTMALAR

Age.	Adı geçen eser
Bknz.	Bakınız
Böl.	Bölüm
X	yok/ hayır
√	var/ evet

BÖLÜM I

GİRİŞ

Öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde en önemli dönemlerden birisi mesleğe başladıkları ilk yıllardır. Bu dönem yeni öğretmenlerin mesleğin ve mesleki ilişkilerin karmaşık yapısı ile karşılaştığı bir dönemdir. Ne yazık ki başarılı bir kariyerin anahtar konumunda bulunan bu dönem genellikle, diğer mesleklerdekinin tersine, yeni öğretmenlerin mesleğin karmaşık ve zorlu koşullarını tek başlarına göğüslemek durumunda kaldıkları bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. Tahminler mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin %30'unun ilk birkaç yılda, yaklaşık %50'sinin de ilk yedi yıl sonunda mesleki koşullara uyum sağlayamadıkları için meslekten ayrıldıklarını ortaya koymaktadır (Fullan, 1991). Bu durum, elimizdeki potansiyel olarak en iyi öğretmenleri daha mesleğe başladıkları ilk yıllarda kaybettiğimiz şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, meslekteki ilk yılların öğretmenlerin kariyerlerinin gelişimini etkilediği de bilinmektedir (a.g.e). Dolayısı ile ilk yıllarda yaşanan tecrübeler öğretmenlerin meslek hayatları boyunca etkinliğini, mesleki gelişimlerini, kariyer hedeflerini ve öğretmenliğe karşı tutumlarını etkilediği için de oldukça önemlidir. Değinilen bu noktalar nedeniyle bu geçiş döneminde yeni öğretmenlere sağlanacak programlı ve sistematik bir destek bir ülkenin eğitim sisteminin sağlığı açısından hayati bir öneme sahiptir.

1.1 ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE İLK YILLAR VE DESTEK

Öğretmenlik mesleği diğer meslek gruplarında olduğu gibi profesyonelliğe geçişte belli ve önemli aşamalar içermektedir. Bu aşamalar arasında kesin çizgiler olmamakla birlikte birbirinden ayıran bazı özellikleri de içlerinde barındırmaktadırlar. Öğretmenlik mesleği genel olarak hizmet öncesi eğitim (pre-service), öğretmenliğe başlama (induction) ve hizmet içi eğitim (In-service) olarak 3 aşamada incelenebilir (Grant & Zeichner, 1981).

1. **Hizmet öncesi eğitim** öğretmenliğe başlamadan önceki, kendi branşı ile ilgili alan bilgisi ve pedagojik formasyonu kapsayan 4-5 yıllık eğitim sürecidir.
2. **Öğretmenliğe başlama** öğretmen adaylarının gerekli hizmet öncesi eğitimi tamamladıktan sonra bir eğitim kurumundaki ilk birkaç yılını kapsayan süreçtir.
3. **Hizmet içi eğitim** ise öğretmenin kariyeri boyunca devam eden eğitimleri kapsamaktadır.

Daha önce de vurgulandığı gibi, bu dönemlerin her biri öğretmenlik mesleğinde önemli dönemleri işaret etmekteyken, öğretmenliğe başlama dönemi hayati bir öneme sahiptir. Bu dönem yeni öğretmenler için sıklıkla ‘bat ya da çık’ dönemi olarak isimlendirilmektedir (Grant & Zeichner, 1981). Yapılan çalışmalar mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin aynı aday öğretmen oldukları dönemde olduğu gibi mesleki danışmanlığa ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Fullan, 1991). Ancak bu dönemin problemleri oldukça farklıdır. Genel olarak yeni öğretmenlerin ilk yıllarındaki problemler öğrencilerle ilgili olumsuz ilişkiler, rehber öğretmeninden yeterli destek alamaması, otokritik, bürokratik ve hiyerarşik ilişkiler, sınıfın disiplinini sağlayamama, öğrenci motivasyonunu sağlamada problemler, öğrenci arasındaki farklılıklar ve öğrencilerin bireysel problemleri, aile-öğrenci-öğretmen ilişkilerindeki eksiklikler olarak ortaya çıkmaktadır (Veenman, 1984; O’Sullivan ve arkadaşları, 1988; Ganser, 1999). Ayrıca bu dönem, yeni atanan öğretmenin hizmet-öncesi eğitimini tamamladığı öğrencilik döneminden yeni sorumluluklar ile yetişkin hayatına geçtiği bir dönemi temsil etmektedir (İrez, 2000). Yeni öğretmenler meslektaşlarının ve okul yönetiminin mesleki beklentilerinin yanında yetişkin hayatının sorumlulukları ve zorlukları ile de karşı karşıyadırlar. Öğretmenler bu dönemde ya zorlukların üstesinden gelerek mesleklerini verimli yapacaklar, ya mesleğe küskün ve verimsiz olarak mesleğe devam edecekler ya da, en kötüsü, meslekten ayrılmayı seçeceklerdir. Bu yıllardaki meslekten ayrılma nedenleri içinde iş ortamının çok yoğun olması, bu tempoya ayak uyduramamak, fiziksel şartların yetersizliği, koordinasyon eksikliği, ilk yıllarda karşılaşılan olumsuz

olaylar, maddi ve manevi yetersiz destek gibi birçok sebep sıralanabilir (Fullan, 1991; İrez, 2000).

Günümüzde mesleğe yeni adım atan öğretmenler için özelleşmiş “profesyonelliğe geçiş” programlarının gerekliliği genel olarak kabul görmektedir. Bu amaçla, dünyanın pek çok ülkesinde, farklı felsefelere dayanan programlar uygulanmaktadır. Bu programların bazıları çıraklık, bazıları değerlendirme, bazıları kültürlenme, bazıları ise yetiştirme konularına vurgu yapmaktadır (Huling-Austin, 1990). Kökeni veya vurgusu ne olursa olsun, bu programların ortak amaçları;

1. Öğretmenin performansını artırmak,
2. Öğretmenlerin ilk yıllarda karşılaştıkları problemler yüzünden meslekten ayrılmalarına engel olmak,
3. Öğretmenlerin ilgili beceri ve tutumlarını geliştirerek “profesyoneller” olarak mesleklerine devam etmelerini sağlamak,
4. Öğretmenlere mevcut sistemin felsefesini tanıtmak,
5. Yeni öğretmenlerin kalıcı sertifikasyon için gereklilikleri yerine getirmelerine yardımcı olmak, olarak özetlenebilir (Huling-Austin, 1990).

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de öğretmenlik mesleğine yeni adım atan genç öğretmenlere, bu dönemde karşılaştığı sorunları aşabilmelerini ve mesleğe etkin giriş yapabilmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmış programlar mevcuttur. Kanunlara göre mesleğe girdikleri ilk yıl boyunca öğretmenler bir adaylık eğitimi programına tabidirler ve adaylık eğitimlerinde başarılı olmaları durumunda birinci yılın sonunda adaylıklarının kaldırılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006). Bu ‘Öğretmenliğe Başlama’ aşaması Milli Eğitim Bakanlığı’nın yaptığı eğitimlerini kapsamaktadır. Bu eğitimler temel, hazırlayıcı ve uygulamalı eğitimi kapsamaktadır. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1995).

Temel eğitimin hedefi, aday öğretmenlere devlet memurlarının ortak özellikleriyle ilgili temel bilgileri vermektir. Temel eğitimin süresi toplam 50 saatlik programdan aşağı olmamak üzere on günden az, iki aydan çok olamaz. Temel eğitimde; Atatürk ilkeleri, T.C. Anayasası, genel olarak devlet teşkilatı, devlet memurları kanunu, yazışma kuralları ve dosyalama usulleri, devlet malını koruma ve tasarruf tedbirleri, halkla ilişkiler, gizlilik ve gizliliğin önemi, inkılap tarihi, millî güvenlik bilgileri ve Türkçe dil bilgisi kuralları konuları çerçevesinde eğitim verilir.

Hazırlayıcı eğitimin hedefi, aday öğretmenlere görevlerini yürütmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak ve görevlerine uyumlarını sağlamaktır. Hazırlayıcı eğitim süresi toplam 110 saatlik programdan aşağı olmamak üzere bir aydan az, üç aydan çok olamaz.

Kurum ve kuruluşlar temel eğitim, hazırlayıcı eğitim ve staj faaliyetlerinden; kendi personeli arasından görevlendireceği uzman - ehil kişilerden, diğer kurum ve kuruluşlardaki uzman - ehil kişilerden, üniversite ve yüksek okulların eğitim ve öğretim elemanları ile diğer eğitim ve öğretim elemanlarından yararlanırlar (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1983; Madde 30).

Uygulamalı eğitimin hedefi, aday öğretmenlere hazırlayıcı eğitim döneminde verilen teorik bilgileri ve ilgili diğer bilgi ve işlemleri ve kazandırılan becerileri uygulamak suretiyle tecrübe kazandırmaktır. Uygulamalı eğitimde; yıllık plan, dersin işlenmesi için gerekli araç, gereçler, sınıf ve danışman öğretmenlik çalışmaları, ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanması, uygulanması ve geliştirilmesi, okulun genel işleyişi ile ilgili yönetmelikler, öğrenci rehberlik hizmetleri gibi konular yer almaktadır. Uygulamalı eğitim süresi toplam 220 saatlik programdan aşağı olmamak üzere iki aydan az, beş aydan çok olamaz.

Uygulamalı eğitim yapacak personelin görevlendirildiği birim amirleri tarafından; yeterli görev ve meslek tecrübesine sahip, hizmete yatkın ve başarılı personel arasından, aday öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla rehber öğretmen, görevlendirilir (MEB, 1995). Rehber öğretmenler seçilirken, seçilen kişinin akranları tarafından uzman olarak görülmesi, yetişkinlerin öğrenmesi konusunda bilgi sahibi, yetişkinlerin öğretimi konusunda beceri sahibi, sorumluluk sahibi, meslektaşlarına saygılı, diğer yetişkinlerle empatik destek sağlayabilecek beceriye sahip, olayların gülünç yönlerini görebilen ve cesaretli bir yapıya sahip birey olması göz önünde bulundurulmuş ölçütlerdir (Seferoğlu, 2004).

MEB'in aday memurların yetiştirilmesine ait yönetmeliğinin 28. maddesine göre rehber öğretmen aday öğretmenin uygulamalı eğitim programlarına uygun olarak yetişmesi için izleme, yönlendirme, rehberlikte bulunma, bu süreç ile ilgili tedbirleri alma ve uygulamalı eğitim süresi sonunda aday memurun adaylığının kaldırılıp kaldırılmayacağına ilişkin görüşünü okul amirine bildirmek gibi görevleri üstlenmektedir.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Üç aşamada incelediğimiz öğretmenlik mesleğinde ‘Hizmet öncesi eğitim’ ve ‘Hizmet içi eğitim’ ile ilgili gerek öğretmenlerin öğretim anlayışı ve öğretim teknikleri gerekse de öğretmenlik mesleğine karşı tutumları hakkında özellikle yurtdışında birçok araştırma yapılmıştır. Ancak mesleğe yeni giren öğretmenlerin yaşadığı zorluklar ve mevcut programların etkinliği üzerine özellikle Türkiye’de yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle bu çalışma ortaöğretim kademesine yeni atanan öğretmenlerin, yani öğretmenliğe başlama aşamasındaki öğretmenlerin, karşılaştığı zorlukların neler olduğunu, bu zorluklar karşısında ne hissettiklerini ve bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlerin ilk yıllarında karşılaştıkları problem ve zorlukların çoğu öğretmenlerin alanlarından bağımsız ve ortak olmasına rağmen, bu çalışma orta öğretim fen bilimleri eğitimi alanındaki öğretmenlere odaklanarak, orta öğretim seviyesi ve fen bilimleri alanlarına özgü olası problem ve zorlukları da ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır.

1.2.1 Araştırma Soruları

1. Ortaöğretime yeni atanan öğretmenler ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadır?
2. Hangi konularda (sınıf yönetimi, öğrenciler ile iletişim, öğretim yöntemleri, idari ilişkiler, ...) daha fazla zorluk yaşamaktadırlar?
  - Bu dönemde fen alanları öğretmenlerinin karşılaştıkları alana özgü problemler nelerdir?
  - İlk birkaç yılı kapsayan bu dönemde öğretmenlerin aşamadıkları zorluklar nelerdir?
  - Aday öğretmenler karşılaştıkları zorlukları gidermek için ne gibi çözüm yolları denenmektedir?
  - Bu dönemde yeni öğretmenlerin katıldıkları adaylık eğitimi programları ne kadar etkilidir?

- Bu dönemde yeni öğretmenler başka hangi kaynaklardan yardım almaktadır?
3. Bu dönemde yaşanan zorluklar öğretmenin mesleğe karşı sevgisini, tutumunu ve kişiliğini nasıl etkilemektedir?

1.3. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

Katılımcıların görüşme tekniği uygulanması sırasında araştırmacıya içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın konusu, ‘yeni atanan biyoloji öğretmenlerinin karşılaştıkları zorluklar ve bunlar ile başa çıkma yolları’ ile sınırlıdır.

Araştırmanın katılımcıları ortaöğretimde 1-3 yıldır görev yapan biyoloji öğretmenleri ile sınırlıdır.

Araştırma bayan katılımcılar ile sınırlıdır.

Sosyal olguların ve olayların durağan olmayışı, süreklilik ve değişkenlik göstermesi nedeni ile bu araştırmanın genellenebilirliği sınırlıdır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ALAN YAZIN

Yeni yüzyıl başlangıcında küreselleşme ve küresel sorunlar, yaşam boyu eğitime artan gereksinim, bilim ve teknolojideki gelişmeler tüm alanları etkilemektedir. (Bahar ve Çakıroğlu, 2009). Bu değişimlere paralel gelişen yeni toplum yapısına uyum gösterebilecek bireylerin yetiştirilmesi nitelikli bir eğitim sistemi gerektirmektedir. Yüksek nitelikli bir eğitim ve öğretim sürecinin en önemli öğelerinden birisi (a.g.e), hatta en temel öğesi (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005) ve sistemin en stratejik unsuru (Cemaloğlu, 2002) da öğretmendir. Nitelikli insan gücünü ancak nitelikli öğretmenler yetiştirirken (Bahar ve Çakıroğlu, 2009), iyi öğrencilere sahip olunabilmesi için ancak iyi öğretmenlere ihtiyaç vardır (Seferoğlu, 2004).

Toplum öğretmenlerden gün geçtikçe daha fazla şeyler beklemeye başlamış ve buna paralel olarak da öğretmenlerin hem yetiştirilmesi (Güven, 2001) hem de sınıftaki etkinlikleri ve öğretmenlere yüklenen görev ve sorumluluklar değişmiş ve çeşitlenmiştir (Altunoğlu ve Atav, 2005). Öğretmenlik, eğitim ve öğretim etkinliklerini planlayan, yürüten ve eğitim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir uzmanlık alan olmasının yanında öğrencileriyle devamlı etkileşim halinde bulunan ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirilmesini yapan meslektir (Bahar ve Çakıroğlu, 2009). Bilim ve teknolojideki gelişmelerin gereği öğretmenlerden beklenenlerin sürekli arttığı günümüz koşullarında, öğretmen beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi ve onların kendilerinden beklenenleri yerine getirmeye ne kadar yakın olduğunun belirlenmesi önemli yer teşkil etmektedir. Altunoğlu ve Atav (2005)'e göre içinde yaşadığımız çağda artık çok farklı etkileşimlerde bulunabilen bir öğrenci kitlesiyle karşı karşıya olan öğretmenlerin daha etkili bir öğretim için, öğretimde yer alan unsurlara yönelik beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi bu yüzden önem taşımaktadır. Biyoloji öğretmenlerinin, biyoloji öğretim programına, meslektaşlarına, okul yöneticilerine, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime ve ders kitaplarına ilişkin beklentilerinin

belirlenmesi biyoloji öğretimindeki bu unsurlara yönelik eksiklerin ve olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlayacaktır (a.g.e). Sosyal yaşamın en önemli paçalarından biri olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde ve yetiştirildikten sonraki dönemlerde karşılaştıkları zorluklar ve eksiklilerin bulunduğu herkes tarafından bilinmektedir (Işık, Çiltaş ve Baş, 2010). Bu noktada göreve yeni başlayan öğretmenlerin beklentileri ve ihtiyaçları önemli yer teşkil etmektedir. Yeni öğretmenlerin karşılaştığı zorluklar ve ihtiyaçların belirlenmesi öğretmenlerin toplumun isteklerine cevap vermesi konusunda daha hızlı ilerleme kat etmesini sağlayacaktır.

2.1 YENİ ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN YETERLİLİKLERİ

Biyoloji bireylerin günlük yaşamında fizyolojisiyle ilgili edindiği birçok bilginin farkına varabilmesini, kendini tanıyabilmesini ve en önemlisi doğasını anlayabilmesini sağlayan önemli bir alandır (Yaman ve Soran, 2000). Bunun yanında biyoloji dersi ise doğa ile ilgili temel bilgileri verirken algılama, bilimsel düşünme ve yorumlama yeteneklerini oluşturmakta, yardımlaşma özelliklerini geliştirmekte, kendi vücudu ve sağlığı açısından gerekli bilgileri kazandırmaktadır (Sülün, Gürbüz ve Kandemir, 2004). Biyolojinin amacı ve getirileri gösteriyor ki sağlıklı toplumların oluşması ancak bireyin kendisini biyolojik olarak tanımasıyla gerçekleşir (Sülün, Gürbüz ve Kandemir, 2004). Eğitimin niteliğini etkileyen pek çok faktör (Sılay ve Gök, 2004) ve biyoloji dersinin istenilen hedeflere ulaşması için birçok etken vardır ve bu etkenler hedefe ulaşmada sorunların çıkmasına neden olmaktadır. Biyoloji eğitiminin kalitesini etkileyen faktörler arasında mevcut sınav sistemi, öğretim programlarındaki eksiklikler, yetersiz ders saati, araç-gereç ve sınıf ortamı olanakları sayılabilir (Yaman ve Soran, 2000).

Şüphesiz ki biyoloji eğitiminin en önemli etkenlerden biri de öğretmen kaynaklı faktörlerdir. Eğitim öğretim sürecinin belirlenen hedeflere ulaşması için öğrencilerin öğrenme motivasyonu, ilgileri, hazırbulunuşlukları kadar onlara rehberlik eden öğretmenlerin de ilgileri ve motivasyonları, alan bilgileri, mesleki yeterlilikleri de etkilidir (Yaman, Gerçek ve Soran, 2008). Öğretmen, eğitim süresince önemli bir rol

oyunar. Okullardaki öğretim programları değişebilir, daha fazla araç-gereç alınabilir, fiziksel çevre yenilenebilir, okul saatleri uzatılabilir ama nitelikli öğretmenler olmadan yapılacak değişiklikler istenilen etkiyi yaratmaz (Sılay ve Gök, 2004). Nitelikli bir öğretmenin ilk önce kendi alanında yeterli bilgiye sahip olması gereklidir. Çünkü bir öğretmenin sahip olduğu bilgisel donanım, öğrencilerin kavramları doğru ya da yanlış bir şekilde öğrenmelerini etkilemektedir. Pek çok araştırma öğretmen adaylarının üniversitelerdeki alan bilgisi eğitimini yeterli bulmadıklarını ve bir konuyu öğretmede yeterli donanıma sahip olmadıklarını göstermektedir (Cansaran, 2004; Işık ve Soran, 2000; Tekkaya, Çapa ve Yılmaz, 2000). Alan bilgisi konusunda öğretmenlerin birçoğunun kavram yanlışlarına sahip olduğu çeşitli çalışmalarda gözlenmiştir. Tekkaya, Çapa ve Yılmaz (2000)'ın yaptıkları çalışmada Türkiye'de biyoloji öğretmen adaylarının ekoloji, bitki fizyolojisi, sindirim, solunum, fotosentez, boşaltım, enzim, osmoz-difüzyon, sınıflandırma ve hücre bölünmeleri konusunda kavram yanlışlarına sahip olduklarını işaret etmektedir. Öğretmenler de belli bir kavramsal bilgi düzeyine ulaşabilmek için öğrenciler gibi bilgilerini yapılandırmış ve doğru kavramsal bilgi ağına sahip olmalıdırlar (Wallace ve Loudon, 1998).

Shulman (1987) çalışmasında öğretmenlerin alan bilgisine, pedagojik bilgiye ve pedagojik alan bilgisine sahip olması gerekliliğini belirtir. Öğretmenin sadece alan bilgisine ya da pedagojik bilgiye sahip olması yeterli değildir. Alan bilgisi ve pedagojik bilginin harmanlayarak pedagojik alan bilgisine sahip olması gereklidir. Öğretmenin gerçek hedefi, öğretim programındaki ana konuları öğretmenin yanında, öğrencilerin kişisel gelişimlerini ve gelecek kariyerlerini ön planda tutacak şekilde onlara rehberlik etmek olmalıdır (De Jong, Korthagen ve Wubbels, 1998). Öğretmen öğretirken önceki ve sonraki konularla uygun bağlantılar kurabilmeli ve öğrenilenleri planlayarak değerlendirme yapabilmelidir. Hedeflere ve öğrenci gereksinimlerine uygun çeşitli öğretim yöntemleri geliştirebilen, farklı yöntemleri öğrenme fırsatlarını da göz önüne alarak ustalıkla kullanabilen ve örnekler vererek konuyu yaşamla ilişkilendirebilen bir öğretmen öğretim sürecinde istenilen başarıya kolayca ulaşabilir. Yani sadece konu alan bilgisinin iyi olması öğretme için yeterli değildir. Öğretmenlerin öğretme, öğrenme ve kavramsal bilgidan ne anladıkları kadar,

bildiklerini öğretebilmeleri de fen eğitiminde önemli bir yere sahiptir (Southerland ve Gess-Newsome, 1999). Öğrencilerin konular arası ilişkileri iyi kurabilmeleri, konuları anlayabilmeleri ve gerektiğinde uygulayabilmeleri için öğretmen adaylarının yeterli alan ve pedagoji bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. (Cerrah, Özsevgeç ve Ayas, 2005). Bu nedenle alan bilgisine sahip olan öğretmenin Shulman'a (1987) göre, pedagojik alan bilgisi konusunda da bilgi ve beceri sahibi olması gerekir. Pedagojik alan bilgisi konu alan bilgisi ve pedagojik bilginin karışımı olup, konuların nasıl organize edilip sınıf içinde uygulamalarla öğretimin sağlanabileceğini içine almaktadır (Abd-El-Khalick, Lederman, Bell ve Schwartz, 2001; Shulman, 1987). Pedagojik alan bilgisi, öğretimin öğrenmeye dönüşme sürecindeki farklı bilgi birleşenlerini konu alan bilgisi, öğretim programı bilgisi, öğretim yöntem ve teknik bilgisi, ölçme ve değerlendirme bilgisi ve öğrencileri anlama bilgisi içermektedir (Bahar ve Çakıroğlu, 2009). Pedagojik alan bilgi aslında öğretilecek konunun öğretilecek kişinin anlayabileceği düzeyde ve teknik kullanılarak aktarılabilmemesidir. Öğrenmenin gerçekleşmesi için, öğretmenlerin dersi uygun bir şekilde organize edip yönetebilmeleri ve çeşitli öğretim yöntemleri ve stratejileri ile öğrencileri yönlendirmeleri önemlidir (De Jong ve diğerleri, 1998). Ancak yapılan çalışmalar Türkiye'de görev yapmakta olan öğretmenlerin bu bilgi alanında yetersiz olduklarını işaret etmektedir. Uluçınar, Cansavar ve Karaca'nın (2004) yaptığı çalışma Türkiye'deki öğretmenlerin çoğunun gösteri deneyi yaptıkları, Ekici (2000) ve Atıcı ve Bora'nın (2004) yaptığı çalışmalar ise biyoloji öğretmenlerinin daha çok klasik öğretim tekniklerini kullandıklarını göstermektedir.

Öğretmenin yeterliliği, bilgiyi aktarma yöntem ve stratejileri kadar öznel yaşantılarını yansıtabilme ve irdeleyebilme becerisinin gelişmesine de bağlıdır. Bu yeterlilik sayesinde öğretmen, karşılaştığı günlük problemlere daha doğru çözümler üretebilir ve öğrenci gereksinimlerine daha duyarlı yaklaşabilir (Gürşimşek, 1998).

Öğretmenlerin alan bilgisi ve kullandıkları öğretim teknikleri açısından eksiklikleri bulunmaktadır. Bunun dışında mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin, sınıfa girdikleri zaman karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de sınıfta düzeni sağlamaktır. Öğrenme-öğretme sürecinden, istenilen verimi elde etmek için, sınıfta düzeni kurmak

ve akademik olmayan etkinlikleri en aza indirmek gerekir. Bu da iyi bir sınıf yönetimi ile mümkündür (İpşir, 2002). Öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkabilmesi için, iyi bir iletişim (Erdoğan, 2000) ve olumlu sınıf ortamı yaratma becerisine sahip olmaları gerekir (İpşir, 2002). Sınıf ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirmesi, sınıf ikliminin olumlaştırılması, sorunların ortaya çıkmadan çözümlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, istenilmeyen davranışların değiştirilmesi sınıf yönetiminde önemlidir (Erdoğan, 2000). Sınıf kuralları, öğrencilerin sınıf hatta okul içindeki davranışlarını düzenler ve sorunların ortaya çıkmadan önce çözünmesini sağlar. İpşir (2002)'e göre öğretmen sınıf kurallarına uyulmasını sağlamak için, kurallara uyanları pekiştirmeli, uymayanları uyarmalıdır. Öğretmen sınıfta istenmeyen bir öğrenci davranışı ile karşılaşınca, davranışı gösteren öğrenci ile göz teması kurarak olumsuz davranışı öğrenciye duyurarak, davranışın nedenini sorarak, davranışı görmemezlikten gelerek istenmeyen davranışı durdurabilir (a.g.e). Yapılan çalışmalar mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda problemler yaşadıklarını ve tutum değişikliklerine uğradıklarını göstermektedir. Yeni göreve başlayan öğretmenlerin öğrencilerini yönetmede korumacı oldukları, otoriter tutum geliştirdikleri, ilk yılın sonunda gayretlerinde azalma olduğu, öğretmenliğe hazırlık döneminde oluşturdukları ideal tutumların okulda karşılaştıkları değer ve tutumlar yönünde değiştiği, ilerleyici öğretim perspektiflerinden geleneksel öğretim perspektiflerine doğru kaydıkları görülmektedir (Kartal, 2006). Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri süresince idealist, ilerleyici bir bakış açısına sahipken, mesleğe başladıktan sonra geleneksel, tutucu bir yapıyla karşılaştıkları araştırmalardan ortaya çıkmıştır (Veenman, 1984).

2.2 YENİ ATANAN ÖĞRETMENLER İÇİN OKUL İÇİNDEKİ DİĞER UNSURLAR

Öğretmenlerin kendi yeterlikleri ile problemlerin dışında okul ortamındaki ilişkiler mesleğe yeni başlayan öğretmen için adaylık döneminde önemli yer teşkil etmektedir. Okul içindeki ilişkiler rehber öğretmeni, öğretmen arkadaşları ve idare ile ilişkileri kapsamaktadır.

2.2.1 Rehber Öğretmen

Meslekte yeni olan öğretmenler moral desteğe, rehberliğe ve geri bildirim ihtiyacı duymaktadır (Seferoğlu, 2004). Rehber öğretmen, klavuz öğretmen veya danışman olarak adlandırılan öğretmenler ortama yeni gelen öğretmenlere yardımcı olan veya rehberlik eden öğretmenlerdir. Klavuzluk, deneyimli bir bireyin kendisine göre daha az deneyimli olan bir başka bireye, onun kişisel ve mesleki yaşamını iyileştirmek amacıyla model olması, öğretmesi, onun desteklemesi, teşvik etmesi, danışmanlık yapması ve arkadaş olma sürecidir (a.g.e). Seferoğlu (2004)'ya göre rehber veya klavuz öğretmenin bazı görevleri bulunmaktadır;

- Kurumsal işleyiş, kurallar ve beklentilerle ilgili bilgi verme
- Çeşitli kaynaklara ulaşma konusunda bilgi verme
- Öğretim süreci ve yöntemler konusunda bilgi verme,
- Aktif (empatik) dinleme ve deneyimleri paylaşma yoluyla destek olma
- Disiplin, planlama ve okul işleri düzenleme konularında rehberlik yapma
- Sınıfta oturma düzeni analiz etme ve ayarlama konusunda yardım etme
- Yardımcı olunan öğretmenin kendi dersini izlemesine izin verme

Klavuz öğretmenin yardımları ile göreve yeni başlayan öğretmen mesleki açıdan eksiklerini tamamlarken bir yandan da ortama, öğretmen arkadaşlarına uyum sağlamakta, ortamdaki yabancılaşmamakta ve göreve başladığında her şeyi mükemmel yapmalarının beklenmediğinin farkına varmaktadır. Rehber öğretmenlerin görevleri incelendiğinde, görevli rehber öğretmenin, öğretmeni yetiştirmekten başka, aday öğretmenin öğretmenlik uygulamalarını gözlemlemek ve bunları okul müdürüne rapor etmek gibi bir görevleri olduğu anlaşılmaktadır (Taşdan, 2008).

2.2.2 İş (Öğretmen) Arkadaşları

Her bir öğretmen kendi gelişimi kadar okuldaki diğer öğretmenlerin gelişimine de katkıda bulunmak, okulun genel başarısından sorumlu olduğuna inanmak

durumundadır. Öğretim bir ekip işidir, verimlilik ancak ekip çalışması ile sağlanır. (Gürşimşek, 1998). Eğitim denetiminde meslektaş yardımlaşması; öğretmenlerin, meslektaşlarının uygulamalarının değer ve faziletine inanarak, onların bilgi ve tecrübelerini doğrudan inceleyerek kullanmaları sürecidir (Taşdan, 2008). Öğretmenler, aslında gayri resmi olarak meslektaşlarına her zaman yardım etmektedirler (a.g.e). Öğretmenlerin birbirinden öğreneceği birçok şey vardır (Seferoğlu, 2004). Fakat öğretmenler arası etkileşim bazı nedenlerden dolayı yeterince sağlanamamaktadır. Öğretmenler itibar kaybetmemek için sınıf içindeki başarısızlıklarını veya zorlukları öğretmen arkadaşları ile paylaşmamakta bu da sorunlara çözüm önerilerinin sunulmasını engellemektedir (a.g.e). Bu durum özellikle göreve yeni başlayan öğretmenlerde gözükmemektedir. Çünkü yeni öğretmenler kendilerinin değerlendirilmesi konusunda yüksek kaygı düzeyi içinde olduklarından, bilmeleri gereken (veya bilmeleri gerektiğini düşündükleri) alanlarda ilgili sorunları kabul etmede isteksiz olabilmektedirler (a.g.e).

İçerik açısından biyoloji dersi, özellikle kimya, fizik gibi diğer fen branşı derslerinin konularını barındırmaktadır ve bu nedenle biyoloji öğretmenlerinin etkili bir biyoloji öğretimi için diğer fen branşı öğretmenleri ile işbirliği içinde olmaları önemlidir (Altunoğlu ve Atav, 2005).

2.2.3 İdare (okul yönetimi)

Okul yöneticileri, deneyimli öğretmenler ve göreve yeni başlayan öğretmenler arasındaki ilişki, çalışma ortamını dolayısıyla eğitim-öğretimi etkileyen önemli faktörlerden birisini oluşturmaktadır (Erdemir, 2007). Öğretmenlerin işlerini yaparken en çok destek ve yardım görecekları kişilerde biride okul yöneticileridir. Özellikle son yıllarda okul yöneticilerinin idari görevlerinin yanında öğretmenlere eğitim açısından liderlik yapmaları ve yönlendirmeleri beklenmektedir. Okul yöneticisi, değişime direnme yerine, yeni durumla gelen fırsatları görerek, koşulların gerektirdiği değişim ve yenileşmeyi kolaylaştırmalıdır (Balay, 2004). Altunoğlu ve Atav (2005)'in çalışmasında öğretmenler ile yöneticiler arasında olumsuzlukların olmadığı görülmektedir, ancak mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin yöneticiler

tarafından daha çok desteklenmesi bu kişilerin mesleki başarılarını olumlu yönde etkileyecektir. 30 yaşın altındaki biyoloji öğretmenlerinin okul yönetiminden daha çok destek görmeyi beledikleri ve ayrıca okulun fiziki koşullarının iyileştirilmesi konusunda biyoloji öğretmenlerinin okul yönetimince yeterince tatmin edilmedikleri belirtilmelidir. (Altunoğlu ve Atav, 2005)

2.3 HİZMET İÇİ EĞİTİM

Öğretmenliğin ilk yılında öğretmen, öğretmenlik mesleğini başarı ile sürdürüp sürdüremeyeceği endişesini daima taşır ve bu nedenle de sürekli olarak yoğun bir stres altındadır. Böyle bir öğretmenin desteğe, okul ve eğitim sistemi hakkında bilgiye ve en önemlisi de alanı ile ilgili kaynaklara ihtiyacı vardır (Saban, 2000). Dünyadaki bütün öğretmen yetiştirme sistemlerinde öğretmenlerin nitelik kazanmalarında; öğretmen olmayı amaçlayan ve bu amaçla eğitim alan bireylere, daha doğrusu öğretmen adaylarına uygulanan hizmet öncesi eğitim programları ve hizmet öncesi eğitim programlarını bitirmiş olan ve okulda öğretmenlik görevini yerine getiren öğretmenlerin bu görevlerini yerine getirdikleri sırada katıldıkları ve gerçekleştirdikleri hizmet içi eğitim ya da mesleki gelişim etkinlikleri etken rol oynamaktadırlar (Işık, Çiltaş ve Baş, 2010). Bu da gösteriyor ki öğretmenlik mesleği gereği öğretmenlerin bilgi toplumunun özellikleriyle genişleyen niteliklere sahip olmaları için, öğretmenlere verilecek hizmet öncesi eğitim kadar hizmet içi eğitim çalışmaları da önem kazanmaktadır (Gürbütürk ve Genç, 2004; Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005).

Bilimdeki değişmeler sonucunda öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri sırasında edindiği bilgilerin büyük bir bölümünün günümüz için güncelliğini yitirmesi, öğretim yöntemleri ve teknolojisi alanındaki yeni gelişmelerin sınıfa transferi ve öğretmenlere bu transferi başarı ile yapabilecek bilgi ve becerilerin kazandırılması için öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. (Altunoğlu ve Atav, 2005). Bu yüzden öğretmenlerin yetiştirilmesi ve hizmet sırasında da eğitilmeleri için üniversitelere ve Milli Eğitim Bakanlığı'na önemli sorumluluklar düşmektedir (a.g.e). Öğretmenlerin alandaki eğitim ihtiyaçları belirlenmeli ve bu

ihtiyaçlarının karşılanması için hizmet içi eğitim kurslarının sayısı ve kalitesi artırılmalıdır. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitimleriyle ilgili üniversitelerle iş birliği sağlanmalıdır (a.g.e).

Öğretmen adayları ihtiyaçları olan mesleki eğitimi tam olarak alamadan mezun olmaktadır ve bu yüzden hizmet içinde mesleki gelişim konusunda bir destek sağlanmalıdır. Türkiye’deki öğretmen profili incelendiğinde halen görevde bulunan birçok öğretmenin, öğretmen adayı olarak iyi bir eğitim almadan mezun oldukları anlaşılmaktadır (Seferoğlu, 2004). Bu durum da mesleki eğitim açısından hizmet içi eğitimin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak adaylık dönemi öğretmenlerin mesleği benimsemelerinde ve olumlu bir giriş yapmalarında, profesyonel ilişkiler kurabilmesinde ve sosyalleşmesinde önemli bir aşamadır (Kartal, 2006). Öğretmen mesleğe başladıktan sonra sarsıntılı ve dramatik bir durum yaşayabilir ve bu durum onun için ‘gerçeklik şoku (reality shock)’ olarak adlandırılır. (Veenman, 1984).

Müller- Fohrbrodt, Cloetta ve Dann (1978) çalışmalarında gerçeklik şokunun belirtilerini 5 kısımda incelemektedir (Veenman, 1984’ten alınmıştır).

Bunlar;

1. Var olan problemlerin anlaşılması (baskılar, iş yükü, stres, baskılar ve uygulamadaki problemler)
2. Davranış değişikliği (çevreden etkilenerek davranışlarda değişikliğin olması)
3. Tutum değişikliği (ilerleyici tutumdan tutucu tutuma değişim)
4. Kişilik değişmesi (kişisel görüşlerin değişimi)
5. Meslekten ayrılma

Müller- Fohrbrodt, Cloetta ve Dann (1978)’in yaptığı çalışmada sonucu belirledikleri gerçeklik şok aşamaları öğretmenlerin mesleklerindeki ilk üç yılında önemli yer teşkil etmektedir. Bu da mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin mesleki yaşamlarında ilk yılların önemli olduğunu ve bu yıllar hakkında ayrıntılı araştırmalar yapılmasının

öğretmen veriminin, yetiştirdiği öğrenci kalitesi ve eğitim kalitesinin arttırılması açısından elzem bir nokta olduğunu göstermektedir. Türkiye’de de öğretmenlik mesleğine yeni başlayan öğretmenler için ilk yıllar önem teşkil etmekte fakat ilk yılların zorluluğu hakkında yeterli çalışmalar yapılmamaktadır. Bu çalışmada ilk yıllarda yapılan çalışmaların yetersizliği üzerine yeni öğretmenlerin ilk yıllarında karşılaştıkları zorluklar ve hissettikleri duygular ile edindikleri başa çıkma yollarını belirlemek üzere yapılmıştır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölüm araştırmada kullanılan yöntem ve teknikleri içermekte olup 4 kısımda incelenmektedir. Birinci kısımda araştırmada kullanılan metodolojik yaklaşım, nedeni ve araştırma deseni hakkında bilgi verilmektedir. İkinci kısımda örneklem olarak seçilen katılımcılar hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü kısımda ise araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgi verilmektedir. Dördüncü kısımda ise de araştırmada kullanılan veri analiz yaklaşımı hakkında bilgi verilmektedir.

3.1 ARAŞTIRMADA KULLANILAN METODOLOJİK YAKLAŞIM

Bu araştırma yeni öğretmenlerin karşılaştıkları zorlukları belirlemek, bu zorluklar karşısında ne hissettikleri ve tutumlarının ne olduğu ortaya çıkarmak amacıyla yapıldığı için araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır.

Ayrıca nitel araştırmanın nicel araştırmaya göre psikolojik ve sosyal olaylarda daha derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlaması, bilgileri doğrudan kaynaktan alınabilmesi ve zengin betimlemelere olanak sağlamasından nitel araştırma teknikleri tercih edilmiştir.

Nitel araştırma sonuçları bireyin başka bir ortamda elde edilen sonuçları doğrudan kendi durumuna aktarmak yerine, bu sonuçlardan yola çıkarak kendi ortamını ve etkinlikleri daha iyi anlaması, yaptığı işi daha iyi yapmaya yönelik birtakım deneyimler kazanması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırma amacının yeni atanan öğretmenlerin karşılaştığı zorlukları ortaya çıkarma ve başa çıkma yollarının neler olduğunun belirlenmesi olması bu araştırma sonuçlarının başka öğretmenler tarafından kendi durumlarına aktarmak yerine bu sonuçlardan yola çıkarak kendi ortamını ve etkinliklerini daha iyi anlamasını ve düzenlemesini sağlamak amacı ile de nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

3.1.1 Araştırma Deseni – Durum Araştırması

Araştırma stratejisi veya deseni, araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasına rehberlik eden strateji olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yıldırım ve Şimşek, (2008) nitel araştırma desenlerini kültür analizi, olgubilim, kuram oluşturma, durum çalışması ve eylem araştırması olarak incelemekte olup aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır.

Kültür analizi, bir bireyin ya da grubun kültürünü ve bu kültürün davranışları nasıl etkilediğini betimler.

Olgubilim, bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarır.

Kuram oluşturma, sistematik karşılaştırmalı veri analizi yoluyla süreci açıklayan kavramları ve aşamaları ortaya çıkarır.

Durum çalışması, bir veya birkaç durumu kendi sınırları içinde bütüncül olarak analiz eder.

Eylem araştırması ise uygulamada karşılaşılan sorunları araştırır.

Büyüköztürk ve arkadaşlarına (2008) göre durum araştırması, olayların, ortamların ya da sosyal grupların derinlemesine incelendiği bir yöntemdir. Bir olayla ilgili ayrıntıları tanımlamak, o olaya ilişkin açıklamalar geliştirmek ve olayı değerlendirmek amacıyla kullanılır. Durum araştırmasında yapılan görüşmelerde, önceden belirlenen sorulara bağımlı kalma zorunluluğu yoktur. Ancak durum çalışmalarında, bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapıldığı için bulguların genellenebilirliği güçtür. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırması/ vaka çalışması/ örnek olay (case study) araştırma stratejisi kullanılmıştır. Çünkü çalışmada tahmin, genellemeye ulaşmaktan ziyade derinlemesine betimleme ve yorumlama yapmak ve yaşamın bir kesitini okuyucuya sunmak göz önünde

tutulmuştur. Araştırma öğretmenlik mesleğine yeni başlayan adayların karşılaştığı zorlukları, bunlar ile başa çıkma yollarını ve bu süreçte mesleğe karşı sevgi ve tutumları hakkında derinlemesine bilgi edinmeyi amaçladığından çalışmaya en uygun stratejinin durum araştırması (case study) olduğu uygun görülmüştür.

3.2 KATILIMCILAR

Bu çalışmada örneklem grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile seçilmiştir. Bu örneklem seçilimine karar verilmesi ise son yıllarda ortaöğretime atanan biyoloji öğretmen sayısının azlığından ve atanan öğretmenlere ulaşmanın zorluğundan kaynaklanmaktadır.

İlk olarak katılımcılarla telefon ile irtibat kurup çalışma hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra çalışma için katılımcı olmaları istendiği belirtilmiştir. Öğretmenlere kendilerinin seçilmesindeki amacın öğretmenlik sürelerinin 1-3 yıl aralığında olması, çoğunun aynı üniversiteden mezun olması ve bunun yanında da son zamanlarda atanan biyoloji öğretmenlerinin çok nadir atanmasından dolayı kendilerinin tercih edildiği belirtilmiştir. Katılım gönüllülük esasına göre yapılmış olup, irtibata geçilen öğretmenlerde çalışmaya katılmaktan memnuniyet duyacaklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar, sonuçların araştırma amacı dışında başka bir amaçla kullanılmayacakları, onlara zarar getirecek şekilde kullanılmayacakları ve hiçbir şekilde gerçek kimliklerinin açıklanmayacağı konusunda temin edilmiştir.

Bu çalışmanın örneklem grubu, Türkiye’de ortaöğretimin fen alanlarında 1-3 yıldır öğretmenlik yapan 5 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcılar İstanbul, Muş, Kütahya ve Edirne illerinde (Tablo 1) ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan biyoloji öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Katılımcıların öğretmenlik mesleğindeki çalışma süreleri bir ay ile 2.5 yıl arasında değişmektedir. Çalışma sürelerindeki aralığı bu şekilde tercih edilmesinin nedeni uluslararası literatürde adaylık döneminin ilk üç yılı kapsamasıdır.

Katılımcıların dördü (Berna, İrem, Yaren ve Dilruba) Marmara Üniversitesi'nden biri (Nisanur) ise Selçuk Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Berna, Yaren ve Nisanur genel bir lisede görev almaktayken İrem ve Dilruba meslek liselerinde görev yapmaktadırlar (Tablo 1).

Tablo 1
Katılımcıların genel özellikleri

Katılımcı	Mezun olduğu Üniversite	Görev yaptığı il	Okul türü	Görev yaptığı süre
<i>Berna</i>	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Genel lise	30 ay
<i>İrem</i>	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Kız meslek ve teknik lise	1.5 ay
<i>Nisanur</i>	Selçuk Üniversitesi	Muş	Genel lise	24 ay
<i>Yaren</i>	Marmara Üniversitesi	Kütahya	Genel lise	12 ay
<i>Dilruba</i>	Marmara Üniversitesi	Edirne	Meslek ve teknik lise	18 ay

Gürbüz ve Sülün (2004), biyoloji öğretmenlerinin %50'sinin öğretmenlik mesleğini sevdiğinden % 50'sinin ise ÖSS puanından dolayı tercih ettiğini tespit etmiştir. Bu çalışmada yapılan görüşmeler 5 katılımcıdan (Berna, Nisanur ve Yaren) öğretmenlik mesleğini isteyerek (İrem ve Dilruba) ise istemeyerek seçtiğini ortaya koymuştur. Bu mesleği isteyerek seçenler seçmelerindeki amacı, öğretmenlik mesleğini ve bir şeyler öğretmeyi sevmeleri, kişilik ve yaşam tarzlarına uygun olması ve çalışma koşullarındaki rahatlık olarak dile getirmişlerdir. İsteyerek seçmeyen katılımcılar İrem ve Dilruba ise üniversite sınavında istedikleri puanı alamayınca mecburiyetten öğretmenlik mesleğini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yapmak istedikleri meslek İrem'in sağlık sektöründe çalışmak, Dilruba'nın ise mühendis olmaktır.

3.3 VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI

Araştırma stratejisi olarak durum araştırması (örnek olay) stratejisi seçildikten sonra veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın gereği olarak da istenilen sonuca ulaşmak için veri toplama yöntemi ve aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme konusu ve sorularının kısmen çerçevelerini oluşturarak görüşme sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde odaklaşma imkânı bulabilmek, karşılaştırmalı veriler toplayabilmek ve görüşmenin akışına göre soruların dışında onlara kendilerini ifade etme imkânı verebilmek için araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanılmıştır. Büyüköztürk ve arkadaşlarına (2008) göre bu teknik, hem sabit soruların cevaplanmasını, hem de ilgi alanda derinlemesine bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Görüşme sırasında katılımcılar ile birebir yüz yüze gelinmesi onların jest ve mimiklerinden ve anlık tepkilerinden de yararlanma imkânı sağlamıştır. Görüşme tekniğini internet üzerinden de yapabilme imkânı olsa da yüz yüze görüşme tercih edilmiştir. Çünkü aynı ortamı teneffüs etmek çalışma için daha net sonuçlar çıkaracağı düşünülmüştür.

Görüşme soruları hem kendimin öğretmen olmasından hem de öğretmen arkadaşlar ile yapılan istişareler sonucu ilk yıllarda karşılaşılan problemlerin neler olduğu genel hatları ile çıkartılmıştır. Bunun yanında da Veenman (1984), O'Sullivan ve arkadaşları (1988), Ganser (1999) ve İrez (2000)'in çalışmalarından yararlanılarak sorulmak istenilen soruların genel hatları çıkartılıp elde edilen tüm sorular harmanlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanıldığı için her katılımcının görüşmesinde genel soruların dışında görüşme sürecinin getirisi olarak farklı sorular çıksa da soruların genel hattan çıkmamasına dikkat edilmiştir.

Görüşme soruları iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda öğretmenlerin genel bilgilerine ulaşmayı sağlayan sorulara yer verilmiştir. Çünkü öğretmenlerin genel bilgileri (meslek süresi, bulunduğu okulun öğretmen ve öğrenci sayısı, girdiği ders saati vs.) öğretmenlere sorulan soruların cevaplarının netlik kazanmasına neden olacaktır. İkinci kısımda ise neden öğretmenlik mesleğini seçtiklerini, yaşadıkları problemlerin neler olduğunu, hangi konularda daha çok zorlandıkları ve hangi başa çıkma yollarını kullandığı gibi soruların yanında öğrencilerle iletişim, iş (öğretmen) arkadaşları ile iletişim, idare ile iletişim, hizmet içi eğitim ve pedagojik bilgi, alan bilgisi ve pedagojik alan bilgisi kategorilerinde sorular hazırlanmıştır (Ek 1). Hazırlanan sorular öğretmenler ile görüşmede bir çerçeve oluşturmuştur. Hazırlanan sorular her katılımcı için farklı sıralarda sorulmuştur. Bunun nedeni ise görüşme sırasında katılımcının verdiği bilgiler soru sırasında farklılıklar oluşturmasına sebebiyet vermiştir. Fakat tüm katılımcılardan sormak istenilen soruların cevapları alınmıştır.

Katılımcılar ile ilk önce ne zaman ve nerede görüşme yapılacağı hakkında hem fikir olduktan sonra bir araya gelip veri toplama yöntemi hakkında kısaca bilgi verildikten sonra görüşmeler yapılmış ve görüşme yapılacak yerin katılımcı tarafından seçilmesine özen gösterilmiştir. Çünkü katılımcının rahat edeceği bir ortamda ve zamanda görüşmenin yapılması bilgi edinilecek konularda daha yararlı sonuçların elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

3.4 VERİ ANALİZİ YAKLAŞIMI

Görüşmelerden elde edilen verilerin veri indirgenmesi yapıp sürekli karşılaştırma metodu ile analiz edilmiştir. Bu yöntem ile veriler karşılaştırılıp ortak ve kişiye/duruma özgü durumlar ortaya konulmuştur. Sürekli karşılaştırmalı yöntemde veri kaynağı fazladır. Araştırmacı verilerini toplamaya başlar ve ana konular; tekrarlanan olayları, aktiviteleri araştırmanın odağı olması için araştırır (Uzuner,1999). Odaklanılan konuyla ilgili sınıflama yaparak bu sınıfların alt boyutlarındaki farklılıkları belirleyen veriler toplanır. Verilerin tümü önemsenir.

Temel sosyal süreçler ve ilişkileri keşfetmek için verilerle ve ortaya çıkan model ile çalışılır (a.g.e).

Görüşmeler yapıldıktan hemen sonra o katılımcı hakkında elde edinilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmış ve sorular ile birlikte kodlamalar yapılmıştır. Yapılan kodlamalar sonucunda elde edinilen bilgiler harmanlanarak gruplandırılmıştır. 5 katılımcı görüşmelerinden elde edinilen veriler kodlanıp gruplandırıldıktan sonra aynı konular hakkındaki görüşleri analiz edilmiş ve ortak ya da ayrı sonuçlar çıkarılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde yapılan analiz sonucunda elde edilen ayrıntılı durum çalışmaları sunulmaktadır. Durum çalışmalarını içeren bu bölümde her katılımcının neden öğretmenlik mesleğini seçtiklerini, yaşadıkları problemlerin neler olduğunu, hangi konularda daha çok zorlandıkları ve başa çıkma yolları gibi soruların yanında öğrencilerle iletişim, öğretmen arkadaşları ile iletişim, idare ile iletişim, hizmet içi eğitim ve alan, pedagojik ve pedagojik-alan bilgisi kategorilerindeki görüşleri sunulacaktır.

4.1 DURUM RAPORLARI

Durum raporları her bir katılımcı ile yapılan görüşmelerin ayrı ayrı kodlanıp analizleri sonucu oluşturulan indirgenmiş raporları içermektedir.

4.1.1. Durum Çalışması 1: *Berna*

Berna liseyi bitirip üniversite sınavına girdikten sonra Marmara Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği Bölümünü kazandı. Bölümü 2007 yılında bitirdi ve aynı senenin Eylül ayında kadrolu olarak öğretmenlik mesleğine başladı. 2.5 yıldır İstanbul'da genel bir lisede görev yapmakta olup 9, 10,11 ve 12. sınıfların biyoloji derslerine girmektedir. Aynı zamanda sağlık dersine de girdiğinden haftada 27 saat ders yükü vardır. Girdiği sınıfların ortalama mevcudu 40 kişidir. Görev yaptığı okul büyük olup 70 öğretmen görev yapmaktadır. Üç biyoloji öğretmeni bulunduran okullarında, Berna dışındaki iki öğretmen de kıdemli biyoloji öğretmenleridir.

Berna yaptığımız görüşme sırasında öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtiğini çünkü bir şeyler öğretmeyi her zaman sevdiğini belirtti. Gerek ilköğretimdeki öğretmenlerinden gerekse de ortaöğretimdeki öğretmenlerinden etkilenecek bu

mesleği tercih etmişti. Paylaşımı seven Berna bu özelliğini öğretmenlik mesleğine yansıtılabileceğini düşünüyordu.

'Öğretmen olma hevesim vardı ve bir şeyler öğretmek hoşuma gittiği için bu mesleği tercih ettim.'

Berna öğretmenlik yaptığı için mutluydu ve pişmanlık duymuyordu. Öğretmenliğe başladığı ilk gün neler hissettiğini sorulduğunda şu cümleleri söyledi;

'Heyecanlıydım, ne konuşacağımı düşünüyordum ve öğrencilerle nasıl diyalog kuracağımı bilmiyordum. Tedirginlik ve mutluluğu birlikte hissediyordum.'

Öğretmenlik mesleğinin ilk günü Berna hem istediği bir mesleğe başlamış hem de içinde korkuları beraberinde taşımıştı. Takip eden dönem Berna için çok kolay geçmemişti ve çok çeşitli zorluklarla karşılaşmıştı.

'Okul çok büyüktü (3000 öğrenci) ve sınıflar kalabalıktı. Her türlü öğrenci profili var ve sorunu olan öğrenci sayısı çok fazlaydı. Bu yüzden bu öğrencileri idare etmek zordu. Özellikle 9. sınıfları idare etmek, derste tutabilmek ve motive etme konusunda zorlandım. Disiplini sağlama konusunda 9. sınıflarda problem yaşıyorum. İlk zamanlar öğrenciler soru soruyorlar cevabını bildiğim halde heyecandan mı stres mi yapıyorum bilmiyorum ama o an cevap veremediğim oluyordu.'

Bunlar Berna'nın beklediği sorunlardı ancak bazı sorunlar veya zorluklar vardı ki onları aşması daha güçtü.

'9. sınıfları idare etmek zordu başta. 9. sınıflar ilköğretimden ortaöğretime geçiş dönemi olduğundan sınıfta nasıl davranacaklarını bilmiyorlar, belli bir amaçları yok ve bazı şeyleri algulamakta güçlük çekiyorlar. Bir de 12. sınıflarda bir rehabet oluyor, dershanede çok yoğun olduklarından okula sanki dinlenmeye geliyorlar'

İlk yıllarda bu tür davranışlarla baş edebilmek yeni öğretmen için çok zordur (Veenman, 1984). Kendi davranışlarını kontrol edebilmek ve daha sonra öğrencinin davranışlarını kontrol altına alabilmek, Berna için sorunların başında geliyordu.

Berna sorunlarını zaman geçtikçe ve mesleğe alışıkça çözmeye başladı ve kendine göre sorunlar ile başa çıkma yolları buldu.

'Zorluklarımı aşabildim. 9. sınıfları tanıyınca kadar baştan sert gözükiyorum, daha sonra iletişimimi yumuşatıyorum. Bazen notu kullandığım zamanlar oluyor. Gelen soruları cevaplama konusunda ortama, mesleğe ve öğrencilere alışınca stres ve heyecan yapmamaya ve soruları rahat çözmeye başladım.'

Karşılaştığı bu durumlar Berna'yı bazen olumsuz yönde etkiledi. Kişiliğinde de bazen değişimler oldu.

'Mesleğe karşı sevgim azalmadı ama bazen umutsuzluğa kapıldığım oldu. Ders ya da ahlaki anlamda emeklerimin karşılığını alamamak beni ara sıra umutsuzluğa götürdü. Kişiliğimde değişmeye gelirse 9. sınıflarda özellikle daha çok bağıriyorum, onlara karşı daha sabırsız davrandığım oluyor. Çünkü öğretiyorum öğrenmek istemiyorlar, sürekli birbirlerini şikayet ediyorlar bu yüzden de onlara karşı daha tahammülsüz oluyorum.'

Berna görüşmede öğretmenin şekil vermeye çalıştığı ham maddenin öğrenci olduğundan bahsetti. Bu yüzden de öğretmen ile öğrenci arasındaki ilişki eğitim ve öğretim için önemliydi. Berna öğrencileri ile iletişimde ilk zamanlar daha mesafeli davrandığını daha sonraları duruma göre iletişimine şekil verdiğini belirtti. Öğrenci ile iletişimin ilk yıllarda hem öğrenci hem de öğretmen açısından zor olduğunu belirtti.

'Arkadaşça olmaya çalışıyorum. 9. sınıflara daha mesafeli, 10, 11 ve 12. sınıflara daha yakın ve arkadaşça davranıyorum. 12. sınıflar nasıl davranmaları gerektiğini biliyorlar, yaptıkları espiriler daha düzeyli ve bize karşı daha saygılılar, o yüzden onlarla daha arkadaşça bir iletişim kuruyorum. 9. sınıflara daha mesafeli davranıyorum çünkü onlar arkadaşça iletişimi suistimal ediyorlar. 9. sınıf dönemi hem öğrenci hem de öğretmen için zor çünkü öğrenciler bir geçiş döneminde hala eski hal ve davranışlarını takınıyorlar. Bu durum öğretmenler için de zor çünkü ilköğretimde alışmadıkları için gelen öğrenciyi, ortaöğretime alıştırmada zorlanıyorlar. Özellikle görevinde yeni olan öğretmenler için bu dönem daha zor, tecrübesi olmadığından 9. sınıflarla işi yoluna sokma senenin sonuna kadar devam ediyor.'

Berna öğrencileri ile kurduğu bu iletişim tarzını başarılı buluyor. Fakat öğrencilerin okullarına yeni gelen öğretmenleri bilgi ve iletişim tarzı bakımından ölçtüklerini ve duruma göre davranışlarını değiştirdiklerini belirtti. Hatta bazı öğrencilerin yeni atanan öğretmenlerin bir şey bilmediğini düşündüklerini söyledi. Ama ne olursa olsun yeni mezun öğretmen olmanın avantajlı olduğunu düşünüyor çünkü öğrenci ile yaş ve kuşak farkının olmaması daha iyi iletişim kurmasını sağlıyor.

Berna gerek öğrenci ile kurduğu iletişim tarzı gerekse de öğrenci ile yaş farkı olmamasının getirdiği avantaj ile sınıf yönetiminde artık fazla problem yaşamadığını belirtti. Sınıf içinde iletişim ile bir problem olmamasına rağmen sınıf dışında öğrenciler ile mesafeli olmaya devam ediyor.

‘Sınıf yönetiminde iyi olduğumu düşünüyorum artık. Ders dışında öğrencilerle muhabbet edecek fazla bir şey bulamıyorum. Bu olay kişiliğimle alakalı sanırım çünkü ders bitiminden sonra öğrencilere çok yakın davranamıyorum. Öğrencilerle yüz göz olmak iyi değil, onlara yakın olamıyorum.’

Berna ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan diğer önemli nokta ise aday öğretmen için eğitim ve öğretimde öğrencinin yerinin ne kadar önemi varsa öğretmen arkadaşlarının da o kadar önemli olduğu ve öğretmenler arasındaki iletişim ile yeni atanan bir öğretmenin birçok şeyi öğrenebileceği oldu. Berna okuluna atandıktan kısa bir süre sonra idare tarafından okulun en kıdemli biyoloji öğretmenin kendisi için rehber öğretmen olarak görevlendirildiğini belirtti. Berna rehber öğretmeninden belirli konularda yardımlar alarak eksiklerini gidermeye çalıştığını söyledi.

‘Özellikle sınav hazırlama, soru sorma, değerlendirme yapmanın yanında konularda nerelere ağırlık verme gibi konularda yardım alıyorum.’

Berna rehber öğretmeninden yardım almanın yanında diğer öğretmen arkadaşlarından da yardım almaktadır.

‘Öğretmen arkadaşlarla iletişimim iyi. Bilgi ve tecrübe konusunda birbirimizden yardım alıyoruz. Bunun yanında ders ve öğrencinin dersi anlaması bazında bilgi paylaşımımız da oluyor. Öğrencilerin özel

durumları hakkında dikkat edilmesi gereken konularda birbirimizle iletişim kuruyoruz. Sayısal branşlardan ders bazında, soru hazırlama ve ortak sınavlar bazında yardım alırken, sözel ve sayısal branşlardan ise sınıf yönetimi bazında yardım alıyorum.'

Berna diğer tüm aday öğretmenlerin aynı zorluklarla karşılaştığını söylerken kendisi gibi olan arkadaşları ile de zorluklar konusunda yardımlaştiklarını belirtti.

Berna öğretmen arkadaşları ile iletişimin önemli olduğunu ve ortamdaki gerginliğin ders anlatımına ve öğrenciler ile iletişimine kadar birçok şeyi etkilediğini belirtti. Berna öğretmenler arasında gerginliğin olmaması veya ortamın iyi olmasında idarenin çok büyük rolü olduğunu söyledi. Öğretmenin verimli çalışabilmesi için idareye çok iş düştüğünü söyleyerek düşüncelerini şu şekilde dile getirdi;

'İdare ile ilişkilerim iyi fakat idare öğretmenin çalışmasına destek olmalı ve adil davranmalı. İdarenin görevi çok önemli çünkü idarenin dengeyi sağlaması ve adil olması, öğretmene yardımcı olması, çalışma kolaylığı sağlaması ve çalışma ortamını iyileştirilmesi gerekmektedir. Öğretmeni dersten uzaklaştıran idare ve ortamın gerginliğidir. Müdür yardımcılarının yanlış davranması, yeni gelen öğretmenlerin bir şey bilmediğini düşünmesi, yeni öğretmenlerin hevesini azaltıyor, yaptığımız şeyleri "boşver yapma ne gerek var, bu şekilde dersi anlatamazsın çocuklar anlamaz" gibi sözlerle öğretmenin hevesini kursaklarında bırakıyorlar. Bu sefer yapacağımız şeyi yapmaya yapmaya bize külfet gibi gelmeye başlıyor. Projeksiyon kullanmak istiyorsun ona bile laf edebiliyorlar. Bu şekilde değil de öğretmene destek olmalılar'

Aday öğretmenlik boyunca meslekte umutsuzluğa kapıldığı anlar olan Berna idare ile ilgili konularda bu duygulara kapıldığını belirtti.

'Sıkıldığım ve umutsuzluğa kapıldığım anlar oldu daha çok idare ile ilgili tutum buna itti'

Berna idareden yapacakları etkinlikler, kullanacakları modern eğitim öğretim araçları gibi konularda destek vermelerini istiyor. Öğretmenler arasında ayrım yapılmamasını, yeni mesleğe başlayan öğretmenlerin çalışmalarını ve isteklerini teşvik etmelerini istiyor. Berna idarenin verdiği işlerde pek zorlanmadığından bahsetti. Öğretmen kadrosu çok olduğundan pek fazla görev üslenmediğini, üstlense bile kıdemli öğretmenlerin yardım ettiğini belirtti.

Aday öğretmenler eksiklerini çalışarak, öğretmen arkadaşlarından öğrenerek ya da hizmet içi kurslar ile gidermeye çalışırlar. Berna aday öğretmen iken aldığı hizmet içi kurslardan gerekli verimi elde etmediğinden hizmet içi eğitimi gerekli görmemektedir. Bu konu üzerine yaptığımız konuşmada hizmet içi eğitim kursunun artı ve eksi yönlerini de şu şekilde belirtti;

'Kursu verenlerin donanımlı olmamaları ve kursa hazırlıklı gelmemeleri, kursta verilen konuları öğretmenlerin bilmelerinden dolayı istekli olmamaları gibi konularda kursun eksi yönleri vardı. Bunun yanında öğretmenlerin kaynaşması için kursu verimli buluyorum. Ortak dersleri olanlar birbirinden yardımlaşıyor. Ev arkadaşı buluyorlar. Fakat bizim kurs kalabalık olunca biz kendi arkadaşlarımız dışına çıkamadık.'

Berna hizmet içi kursunun verimli olabilmesi için kursu verenlerin hazırlıklı gelmelerini, kurs planının aday öğretmenlerin karşılaştığı zorlukları çözecek konuları içermesine göre hazırlanmasını ve öğretmenlerin haklarına daha çok zaman ayrılmasını önerdi.

Berna ile görüşmemize devam ederken en çok alan bazında eksikliklerinin olduğunu özellikle de fotosentez, solunum, genetik ve evrim konularında eksikliklerinin olduğunu belirtti. Eksik olduğu konulara bakıldığında aslında öğrencilerinde zorlandığı konular konusunda eksiği vardı. Berna'ya "daha çok hangi öğretim tekniklerini kullanıyorsun?" sorusunu sorulduğunda ise daha çok klasik öğretim tekniği olan düz anlatımı ve tartışma yöntemlerini kullandığını söyledi.

'Öğretim tekniklerinden düz anlatım, tartışma ve projeksiyonla görselliği çok kullanırken laboratuvarı az kullanıyorum. Sınıf kalabalık olunca laboratuvarında öğrencilere hâkim olamıyorum. Sınıfların kalabalık olması ve derslerimin yoğun olmasından dolayı laboratuvar çalışmaları için önceden hazırlık yapmaya zamanım olmuyor. Materyal az olunca 1-2 öğrenci görev alıyor. Diğerleri dersten kopuyor ve sınıfa hâkim olamıyorum. Daha çok basit deneyler yapıyorum, asitlik bazlık gösterimi, kloroplast gösterme gibi. Laboratuardan çok görsellik için projeksiyon kullanıyorum'

Berna öğrenci çalışmalarını değerlendirmeye pek zaman ayıramadığını belirtti. Bunun nedenin ise sınıfların kalabalık olması olduğunu söyledi. Berna gerek alan bazındaki gerek öğretim teknikleri gerekse de değerlendirme konusundaki eksiklerini öğretmen arkadaşlarından, internetten ve üniversite kitaplarından giderdiğini söyledi. “Üniversitede öğrendiklerini okulda uyguluyor musun?” diye sorduğumda ise uygulamadığını belirtti. Bunun nedenini ise üniversitedeki bilgilerin çok fazla olduğunu söyleyerek açıkladı.

Sonuç olarak Berna öğretmenliğinin ilk yıllarında özellikle 9. Sınıflarda sınıf yönetimi ve motivasyonu konusunda zorluk yaşamıştır. Bu zorlukları ise öğrencilere başta sert davranarak aşmaya çalışmıştır. Öğrencileri ile iletişimi başta sert gözükerek sınıflardan aldığı tepkiye göre değiştirmiş ve arkadaşça davranmaya çalışmıştır. Öğretmen arkadaşları ile iletişimi iyi olan Berna gerek öğretmen arkadaşlarından gerekse de rehber öğretmeninden yardımlar almıştır. Fakat üniversitede edindiği bilgileri okul ortamında uygulayamamıştır. İdare ile ilişkilerinin iyi olduğunu söylese de idaresinden yeni öğretmenlerin yaptıkları atılımlar konusunda destekçi olmamasından rahatsızdır. Alan bazında fotosentez, solunum, evrim ve genetik konularında eksiği olan Berna sınıf ortamında da genelde klasik öğretim tekniklerini kullanmaktadır. Adaylık döneminde verilen hizmet içi kursları gerekli bulmamakta ve kursu verenlerin yeterli donanıma sahip olmaması ve kurs konularının öğretmenler tarafından bilinmesinin kursu verimsiz hale dönüştürdüğünü düşünmektedir.

4.1.2. Durum Çalışması 2: İrem

İrem 2002 yılında liseyi bitirir bitirmez Marmara Üniversitesi Biyoloji öğretmenliği bölümünü kazandı. Üniversite döneminde evlenen İrem mesleğe başlamadan çocuk sahibi oldu. Üniversite sürecini biraz zor atlatsa da fakülteyi bitirdikten sonraki senenin Aralık ayında öğretmenlik mesleğine başladı. İstanbul’da bir Kız Meslek ve Teknik lisede kadrolu olarak göreve başlayan İrem çalışmaya katıldığında henüz 40 günlük bir öğretmen idi. 75 öğretmenin görev aldığı bir okulda çalışan İrem ile okulunda aynı branşta toplam 4 biyoloji öğretmeni vardır. Bu öğretmenlerin ikisi

kadrolu ve tecrübeli, biri ise ücretli öğretmen olarak çalışmaktadır. İrem okulun 9. ve 10. sınıflarına ders vermekte olup sınıf mevcutları ortalama 40 kişidir. İrem, dönemin İrem öğretmenlik mesleğini çok isteyerek seçmemiştir. Öğretmenlik mesleğini seçmesini sağlayan üniversite sınavı sonucunun beklediği gibi gelmemesi gibi etkenlerdir.

‘Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmedim. Sağlık sektöründe çalışmak istiyordum fakat ÖSS puanımın yetmemesi ve açıkta kalmamak üzere öğretmenliği tercih ettim.’

Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmemesine rağmen göreve başladığı ilk gün neler hissettiğini İrem şu cümlelerle anlatmıştır;

‘Lider olma, öğrencileri çocuğum gibi görme ve fedakârlık duygularının yanında bir şeyler öğretebilmenin mutluluğunu da hissettim.’

Anne olan İrem görüşmede, anneliğin verdiği duygu ile, mesleğinde fedakarlıktan ve öğrencileri çocuğu gibi görme olgusundan bahsetti.

‘Özellikle 9. sınıflarda sınıfı susturamama, disiplini tam olarak sağlayamamam karşılaştığım zorluklar arasında yer alıyor. Örneğin öğrenciye yerine otur diyorum hemen oturmuyor, onu yerine oturtana kadar zaman çok geçiyor ya da verdiğim ödevleri yerine getirmiyorlar. Ayrıca öğrencileri motive etmekte de zorlanıyorum.’

İrem sınıf yönetimi ve öğrenci motivasyonunda zorluklar yaşasa bile bunları aşabileceğini düşünüyor ancak ilk günlerde gözlemlediği bazı konuların aşılmasının çok daha zor olduğuna inanıyor. İrem’e göre aşılması güç olan sorunlar arasında emekliliği gelen öğretmenlerin hal ve davranışlarının yanında öğrencilerin saygılı davranmaması gibi konular yer almaktadır.

‘... emekliliği yaklaşan öğretmenlerin artık gerektiği kadar fedakar olmadığı, emeklilik derdinden öğretmenlikle ilgili ideallerinin pek kalmadığı ve bazı öğretmenlerin derse zamanında gitmediği bunun yanında öğrencilerin saygısızlığının giderilmesi bence güç konular arasında yer almaktadır.’

İrem mesleğinin ilk günlerinde olması sebebiyle karşılaştığı zorlukları daha aşamadığını fakat zorlukların üstesinden gelmek için bazı başa çıkma yollarını oluşturduğunu söyledi.

'Zorlukları henüz aşamadım. Ama 9. sınıflarda arada bir sözlü ile korkutma yapıyorum. İlgisiz olan öğrencilere yapabilecekleri görev ve sorumluluklar vermeye çalışıyorum ki en azından sorumluluk bilinci oluşsun istiyorum. Mesela 9. sınıflardan ilgisiz bir öğrenciyi kazanmak için ona benim yardımcım olmasını söyledim. Böylece ona hem sorumluluk vermeye çalıştım hem de yapabileceği bir şeylerin olduğunu gösterdim.'

Görüşme sırasında İrem bazı zorluklar karşısında bazen moralinin bozulduğunu belirtti. Bu olumsuzlukların mesleğe karşı sevgisini, tutumunu ve kişiliğini etkileyip etkilemediğini sorduğumda ise kısmen etkilendiğini belirtti.

'Öğrencilerin ilgisizliği ve saygısızlığı, öğretmenlerin isteksizliği hayal kırıklığına uğrattı beni. İstedğim öğretmen profilini yani hal ve davranışları ile öğrencilere örnek olan, öğrenciyi olumlu yönde etkileyen öğretmen profilini hala uygulayamadım. Derste öğrencileri susturabilmek için sesimi yükseltmeye başladım.'

Görüşmede İrem bir öğretmenin iyi bir dinleyici ve iyi bir dinletici olması gerektiğini söyledi. Bunu sağlayabilmesi için de öğretmenin öğrenci ile iletişimini iyi kurmasının gerekliliğini belirtti. İrem yeni öğretmen olmasına rağmen öğrencileri ile kurduğu iletişim tarzını başarılı bulduğunu düşünmekteydi. Fakat yeni göreve başlaması nedeniyle, yani genç bir öğretmen olması nedeniyle, bu durumu kendisi için dezavantaj olarak görmekteydi.

'İlk olarak mesafeli bir ilişki kurdum. Mesafeyi derste sağlıyorum, ders dışında ise daha arkadaşça davranıyorum. Arkadaş olunca öğrenciler öğretmeni pek fazla takmıyor, daha lakayt davranıyorlar ve öğretmeni kafaya almaya çalışıyorlar. Bu durum yeni öğretmen için dezavantaj çünkü öğretmene karşı saygınlığın azalmasına neden oluyor. Yaptığım iletişim tarzının kısmen başarılı buluyorum, 9. sınıflar hariç diğerlerinde problem yaşamıyorum.'

Öğrenciler ile iletişimde kendini başarılı bulan İrem, öğrencileri motive etmede zorlandığını aşağıdaki cümlelerle belirtti.

'Motivasyon konusunda zorluk çekiyorum. İlk günler daha zordu ama şimdi daha iyi. Öğrencilerin idealleri yok o yüzden onları motive etmek çok zor oluyor. Hatta bir öğrencim ortaöğretime babasının zoruyla geldiğini, bari bir meslek sahibi olsun diye babasının gönderdiğini belirtti. Yani okulda niçin varlar, amaçları ne bundan bihaberler. Her sınıfta 3-5 kişi sınıf tekrarı yapıyor. Bu kalan kişiler genelde sınıf başkanı olup sınıfın diğer öğrencilerine hükmediyorlar.'

İrem motivasyon konusunda öğrencilerin amaçlarının olmaması ve sınıflarında birkaç tane sınıf tekrarı yapan öğrencilerin olması ve bu öğrencilerin diğerlerine örnek olması yüzünden pek fazla başarılı olamadığını belirtti. İrem zorlandığı bu tür konularda rehber öğretmen olarak atanan biyoloji öğretmeninden yardım aldığını söyledi.

'Rehber öğretmeninden geçmiş yıllardaki sınav soru ve notlarını aldım. Sınıf yönetimi, ders yönetimi hakkında yardımlar alıyorum. Sınav kaç dakika olacak, a/b'li mi olması gerekir gibi sorularda yardım alıyorum.'

Rehber öğretmeninden sınıf yönetimi ve sınav hazırlama gibi konularda yardım alırken öğretmen arkadaşlarından da yine sınıf yönetimi ve alan bazında yardım aldığını belirtti. İrem daha çok sayısal branşlardaki hocalardan alan bazında yardım alırken kendine yakın hissettiği diğer branşlardan ise sınıf yönetimi gibi konularda yardım almaktadır.

'Alan bazında biyoloji, kimya ve matematik ders hocalarından, sınıf yönetimi konusunda edebiyat hocasından daha çok yardım alıyorum. Aslında daha çok kendime yakın hissettiğim hocalara sorular soruyorum.'

Ayrıca olumsuzluklar ile karşılaştığında okul dışından üniversite arkadaşları ile iletişim kurup birbirlerinden fikir alışverişi yaptıklarını, onlarında aynı tarz olumsuzluklarla karşılaştıklarını belirtti.

İrem ile görüşmemize devam ederken 'öğretmen arkadaşlarınızdan yardım alabiliyorsanız bu durumda onlar ile olan iletişiminiz sizce önemli midir?' diye sorduğumda, İrem öğretmen arkadaşları ile iletişimin iyi olması gerektiğinden aksi

durumda psikolojilerinin bozulacağından ve bu durumunda ders anlatımlarını etkileyeceğinden bahsetti. Şu ana kadar öğretmen arkadaşları ile bir problem yaşamadığını da ekledi.

Öğretmenin verimli olmasında öğretmen arkadaşları ile iletişim kadar idarenin de önemli olduğunu belirten İrem, idareden memnun olduğu ve idarecilerinin çözüm odaklı olduklarını söyledi.

'İdareden memnunun. İdaremiz problem odaklı değil çözüm odaklı davranıyor. Örneğin 1,5 yaşında bebeğimden dolayı fazla ders almak istemedim, idarede bunu hoşgörü ile karşılayıp bana az ders saati verdiler. İkinci dönemde 1 günümü de boşaltacaklar. İdare öğretmenlerinin işini kolaylaştırıyor, onların önüne engeller çıkarmıyor.'

İrem idareden memnun olduğunu belirtirken idarenin verdiği görevleri yerine getirmede yeni olduğu için zorlandığını belirtti. Komisyon gibi görev dağılımları daha önce yapıldığı için kendisine pek fazla görev kalmadığını, fakat görev aldığı diğer idare işlerinde kısmen de olsa zorlandığını belirtti.

Öğretmenin asıl görevi eğitim ve öğretimdir. Öğretmen bunun yanında tabii ki idare işlerinde de görev alır fakat asıl görevi öğrencilerin en iyi şekilde eğitimini ve öğretimini sağlamasıdır. Öğretmen öğretim faaliyetini gerçekleştirirken öğrencinin en iyi şekilde verim alabileceği öğretim yöntem ve tekniklerini seçmesi gerekmektedir. İrem ders anlatımlarında daha çok düz anlatım, soru-cevap ve tartışmayı kullandığını, mesleki anatomi ve sağlık bilgisi dersine girdiğinden dolayı pek fazla laboratuvar çalışmalarını kullanmadığını belirtti.

İrem daha öncede belirtildiği üzere en çok sınıf yönetimi konusunda eksikliğini olduğunu, bunun ise 9. sınıfların bir amaçlarının olmayışından kaynaklandığını belirtti. Alan bazında ise fotosentez, solunum ve sistemler konusunda konu eksikliklerinin olduğunu söyledi. İrem'e bu eksikliklerini nasıl giderdiğini sorduğumda ise İrem;

‘Öğretmen arkadaşlara sorarak, araştırma yaparak ve deneyerek eksiklerimi gidermeye çalışıyorum. Sınıf yönetimindeki eksiklerimi de sınıfın durumuna göre mesafeli davranmaya çalışarak gideriyorum.’

şeklinde ifade etti.

5 yıl boyunca alan bazında eğitim alan İrem üniversitede öğrendiklerini uygulamadıklarını, lise bilgileriyle dersleri anlattığını belirtti.

‘Okulda gerek öğrenciler ile gerekse iş ortamında karşılaştığın zorluklar karşısında ya da umutsuzluğa kapıldığın anlarda öğretmenlik mesleğini yapamayacağını düşündüğün oldu mu?’ diye sorduğumda ise İrem atanamadığı zamanlar bu mesleği yapamayacağını düşündüğünü fakat göreve başladığından beri bu tarz bir düşünceye hiç kapılmadığını belirtti.

Sonuç olarak İrem öğretmenlik mesleğini başlangıçta isteyerek seçmese de ilk gün ki hissettikleri ile mesleğini sevdiğini göstermektedir. Sınıf yönetimi ve motivasyonunda zorluk çeken İrem için bu konulardan daha ziyade etrafındaki emekliliği gelmiş öğretmenlerin isteksizliği ve öğrencilerin saygısızlığı onun için aşılması daha zor bir davranış olarak gözükmektedir. Yeni ve genç öğretmen olmayı dezavantaj olarak gören İrem derste öğrencileri ile iletişimi mesafeli olarak sürdürmektedir. Öğrencilerinin amacının olmayışı ve tekrar eden öğrencilerinin sınıfta olması nedeniyle motivasyon konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Rehber öğretmeninden yardım alan İrem alan bazında sayısal branşlardan sınıf yönetimi konusunda ise edebiyat öğretmeninden yardım almaktayken üniversite arkadaşları ile de iletişim içindedir. Öğretmen arkadaşları ile iletişim konusunda problem yaşamamakta ve idarenin davranış tarzından memnun kalmaktadır. Fotosentez, solunum ve sistemler konusunda eksikliği olan İrem, Berna gibi klasik öğretim tekniklerini kullanmakta ve üniversite de aldığı eğitimi okul ortamında uygulayamamaktadır.

4.1.3. Durum Çalışması 3: Nisanur

Anadolu Lisesi mezunu olan Nisanur 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Biyoloji öğretmenliğini kazandı. Üniversiteyi başarılı bir şekilde bitiren Nisanur, mezun olduktan 8 ay sonra öğretmenlik mesleğine başladı. Muş'ta ilk göreve başlayan Nisanur 25 aydır mesleğini yapmaya devam etmektedir. Muşta genel lisede göreve başlayan Nisanur'un derse girdiği sınıfların mevcudu ortalama 40 kişidir. 9, 10 ve 12. sınıfların Biyoloji dersine giren İrem'in haftalık ders saati 30 saattir. 25 öğretmen bulduran okulda 3 tane biyoloji öğretmeni görev yapmaktadır.

Nisanur öğretmenlik mesleğini yapmayı lise yıllarından beri düşünüyordu. Bu mesleği yapabilmek için gerek lise yıllarında, gerek üniversite yıllarında, gerekse de KPSS'ye hazırlanma sürecinde elinden geleni yaparak idealine ulaştı.

'Hayalimdeki meslek öğretmenlikti. Öğrenim hayatım boyunca amacım buydu. Öğretmenlik kişilik yapıma ve yaşam tarzıma uygun meslek olduğu için bu mesleği seçtim.'

Amacına ulaşan Nisanur mesleğini yapmanın mutluluğu içinde ilk sınıfa girdiğinde çok heyecanlandığını ve emeklerinin karşılığını almanın mutluluğunu yaşadığını belirtti. Öğretmenlik mesleğine devam ederken mesleğe yeni başlamanın ve öğrencilikten öğretmenliğe geçmenin verdiği zorluklarla karşılaştığını belirtti.

'Okul ortamını ve koşullarını üniversitede bize öğretilenlerden çok farklı buldum. Öğrencilerle aramızda dil farkı vardı, onlar Türkçeden çok Kürtçe konuşuyorlardı. Benim söylediklerim net olarak anlaşılıyordu. İlk zamanlar çok şaşırdığım anlar oldu ve bazen nasıl davranacağımı bilemediğim de.'

Farklı kültürde yetişen Nisanur hayatında ilk defa mesleği sayesinde ülkemizin doğu bölgelerine gitme imkânı buldu. Öğrencileri ile kendi kültürünün ve şivelerinin uymaması, onu eğitim ve öğretim yapmasının yanında onlar ile iletişim kurma açısından da zorluklar yaşamasına neden oldu. Nisanur hem kültür farklılıklarının hem de tecrübesizliğinin getirisi olarak öğrencileri motive etmede de zorluklar yaşadığını belirtti.

'9. sınıflarda özellikle sınıf yönetimi ve motivasyonunda zorluk çekiyordum. Farklı bir kültürdeki öğrencilere ders vermemden ve şivelerini çoğu zaman anlayamamamdan iletişim kurmada zorlanıyordum. Görev yaptığım yerde sınıfta benimle yaşıt ya da benden büyük öğrencilerim vardı ve onlarla nasıl bir iletişim kurmam gerektiği konusunda şaşırıyordum.'

İlk defa bulunduğu çevreden farklı bir çevreye giden Nisanur ilk zamanlar öğrencilerle tam bir iletişim kuramadığı için özellikle öğrencileri motive etmeyi ve biyoloji anlatmayı aşılması güç olan konular olarak görmektedir. Nisanur öğretmenliğe alıştıkça karşılaştıkları zorlukları artık aşmaya başlamıştır. Zorlukları yenebilmek için kendince başa çıkma yolları oluşturmuştur.

'Zorluklarımı sabır ve çaba göstererek yavaş yavaş aşıyorum. Öğrencilerin beni saymaları için genelde yaşımı büyük söylüyorum. Yerine göre nasıl davranılmasını kavratmaya çalışıyorum. İlk zamanlar zor olsa da zamanla onlar da öğreniyorlar ve sorun ortadan kalkıyor. Tabii sınıfın tamamı bu şekilde olmuyor ama onları da kazanmak için çeşitli yaklaşımlarda bulunuyorum. Örneğin öğrencilere görevler veriyorum.'

Zorluklarının üstesinden yavaş yavaş gelmeye çalışan Nisanur bu zorlukları aşmada idareden yardım aldığını ancak rehber öğretmeninden gerekli yardımı alamadığını belirtti.

'Rehber öğretmeninden herhangi bir konuda bilgi almadım. Rehber öğretmen de benden daha fazlasını bilmediğinden bana yardımcı olamazdı. Genelde takıldığım yerlerde idareye sordum ve yardımı idari amirlerimden aldım diyebilirim.'

Öğretmenlik hayatında nasıl öğretim ile öğrenci arasında bilgi sirkülasyonu oluyorsa öğretmenler arasında ya da idare ile öğretmenler arasında da aynı sirkülasyon olmaktadır. Çünkü bilgi çağını yaşarken her gün yeni bir şeyler bulunmakta ve buna tek başına yetişmek zor olmaktadır. Bu yüzden de öğretmenlerin iş arkadaşları olan iletişimi ne kadar iyi olursa birbirlerinden yararlanma ve kendilerini geliştirme imkânı o kadar çok olur. Nisanur, öğretmen arkadaşları ile bu sirkülasyonu iyi sağlamıştır.

'İletişimimiz gayet iyi birbirimize yardımcı oluyoruz. Gerektiğinde benden daha kıdemli öğretmen arkadaşlardan gerekli bilgiyi alıyorum. Kimyadan ve kendime yakın hissettiğim öğretmen arkadaşlarımdan yardım istiyorum.'

Öğretmenin meslektaşları ile iletişimi ne kadar iyi ise öğretmenin psikolojisi de o kadar iyi olacağından öğretimin de o kadar etkin olacağı düşünülmektedir. Ancak Nisanur bu görüşü paylaşmamaktadır. Nisanur, meslektaşları ile iletişimin olumlu veya olumsuz olmasının öğretmenin mesleğini yapmasını engellemeyeceğini düşünmektedir. Bu yüzde de öğretmen arkadaşları ile iletişimini resmi şekilde sürdürdüğünü belirtmiştir.

Nisanur öğretmen arkadaşlarından çok idareden yardım aldığını belirtmiştir. Bu durum Nisanur'un idare ile ilişkilerinde bir problem yaşamadığını göstermektedir.

'İdare ile ilişkilerim iyi ve idareden memnunum. Bizi yönlendiriyorlar, yönetmelikler hakkında bilgi veriyorlar ve yardımcı oluyorlar.'

Nisanur idarenin verdiği görevleri yapma konusunda ilk başta zorlandığını fakat daha sonra bu zorlukların üstesinden gelmeyi başardığını belirtti.

'İlk başta nasıl yapacağımı bilmediğim için zorlandım. Daha sonra sorarak öğrendim, şimdi ise artık zorlanmıyorum. Öğretmenlerden biraz ama daha çok idareden ve araştırarak eksiklerimi giderdim. Plan ve zümre konusundaki bazı eksikliklerimi ise okulumuza gelen Müfettiş Bey'in öğrettikleri ile gidermeye çalıştım.'

Nisanur'a 'aday öğretmenlik döneminde aldığı hizmet içi kurslar ile ilgili düşüncelerini ve zorlukları aşma konusunda yararlı olup olmadığını' sorduğumda ise hizmet içi kursların gerekli olduğundan fakat kendisi için verimli olmadığından bahsetti. Nisanur, verilen hizmet içi kursların bazı eksik noktalarının olduğunu, bunların da verim almayı engellediğini belirtti.

'Kurs konularının öğretmenin ihtiyacına göre olmaması, kurs konuları ile öğretmenlerin okulda karşılaştığı zorlukların uyumlu olmaması ve öğretmenin ilk dönemlerde karşılaşacağı zorluklar üzerinde fazla

durulmaması adaylık dönemindeki hizmet içi kursunda gördüğüm eksiklikti.'

Nisanur görüşmenin sonuna doğru en çok konu bazında eksiğinin olduğunu özellikle de 11. Sınıf müfredatı yani sistemler konusunda eksikliklerinin olduğunu belirtti. Bunun nedenini ise sistemler konusunu üniversitede verimli bir şekilde alamadıklarını söyledi. Bu konudaki eksikliklerini ise zamanla ve uygulama yaptıkça giderdiğini belirtti. Öğretim tekniklerinden genellikle düz anlatım, tartışma ve soru-cevap yöntemlerini kullandığını fakat laboratuvar çalışmalarını pek fazla uygulayamadığını belirtti. Nisanur üniversitede gördükleri ile okuldaki ortamın arasında farklar olduğunu, bu durumda üniversitedeki öğrendiklerini uygulayamamasına neden olduğunu belirtti.

'Üniversitede öğrendiklerimin bir kısmını uygulayabiliyorum. Fakat üniversitede imkânlar fazla olduğu için uygulama yapma daha kolaydı. Okullarımızda ise hem okul imkânları hem öğrenci potansiyeli hem de öğrenci başarısı üniversitede öğrendiklerimizi uygulamayı engelliyor.'

Nisanur durum ne olursa olsun yani zorluklar olsa bile mesleği hiç yapamayacağını düşünmediğini fakat bazı durumlarda idareden dolayı canının sıkıldığı anların olduğunu belirtti.

Nisanur benzer sorunlar ile yeni göreve başlayan tüm öğretmenlerin azda olsa karşılaştığını düşünmekte olup okullarına kendisinden sonra gelen öğretmenler ile dayanışma içinde bu zorlukları aştıklarını belirtti.

'Okulumuza bizden sonra yeni öğretmen arkadaşlar atandı. Elimizden geldiğince onların sorunlarını çözmelerine yardımcı oluyoruz. Örneğin şubat dönemi sorumluluk sınavı yaptığımızda aynı komisyonda olduğum öğretmen arkadaş evrakların nasıl hazırlanması gerektiğini bilmiyordu, bende bu konuda ona yardımcı oldum.'

Nisanur yeni öğretmenlerin bu tarz sorunlarla karşılaştığını ve bu sorunları aşmada zorluklar yaşadıklarını belirtirken bu zorlukların stajyerlik eğitimine fazla önem verilmemesinden kaynaklandığını belirtti.

Sonuç olarak Nisanur yıllardır istediği mesleği yapmakta olup mesleğini sevmektedir. Daha önce hiç gitmediği bir yerde öğretmenlik yapan Nisanur öğrencileri ile iletişim kurmada ve onları motive etmede problem yaşamaktadır. Mesleki anlamda öğretmen arkadaşlarından yardım almakta fakat rehber öğretmeninden gerekli yardımı alamamaktadır. İhtiyaç duyduğu durumlarda ise idareden yardım almaktadır. İdareden daha fazla yardım alan Nisanur, idare ile ilişkilerinde problem yaşamamakta ve idarenin verdiği görevleri başta zorlansa da şuan zorlanmadan yapmaktadır. Eksikliklerini araştırarak ve okula gelen Müfettiş Bey'den gidermeye çalışmaktadır. Nisanur, adaylık döneminde verilen hizmet içi kursların gerekliliğinden fakat öğretmenin ihtiyacına uymaması ve karşılaşılan zorluklara cevap vermemesinden kurstan verim alamamıştır. Sistemler konusunda eksiği olan Nisanur da Berna ve İrem gibi klasik öğretim tekniklerini kullanmakta fakat üniversite de öğrendiklerini okul ortamında uygulayamamaktadır. Mesleği bırakmayı hiç düşünmeyen Nisanur, idarenin bazı davranışlarından dolayı canının sıkıldığı anlar olmuştur.

4.1.4. Durum Çalışması 4: Yaren

Yaren 2002 yılında Marmara Üniversitesi biyoloji öğretmenliği bölümünü kazanıp başarıyla bölümünü bitirdi. Sözleşmeli olarak Kasım ayında göreve başlayan Yaren, bir süre sonra kadroya geçerek Kütahya'da öğretmenlik mesleğini yapmaya devam etmektedir. Genel lisede görev alan Yaren haftalık 29 saat derse girmekte olup, okulun 9, 10, 11 ve 12. sınıflarının biyoloji, kimya ve din kültür ve ahlak bilgisi derslerini okutmaktadır. Okulda sınıfların ortalama mevcudu 15 kişi olup, okulda toplam 11 öğretmen görev yapmaktadır. 11 öğretmenden sadece Yaren biyoloji öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Lise yıllarından beri öğretmen olmayı düşünen Yaren, lise yıllarındaki geometri hocasından etkilenmiş ve öğretmen olma yolunda çalışmalarını yönlendirmiştir. Üniversite tercihlerini yaparken de mühendisliklere puanı yetse bile ilk tercihlerini öğretmenlik ile doldurmuştur. Yaren öğretmen olmayı gerek mesleğe duyduğu sevgiden gerekse de çalışma koşullarının rahatlığından dolayı tercih etmiştir.

'Kişilik yapıma uygun olduğu ve insanlara bir şeyler öğretmenin verdiği mutluluktan dolayı öğretmenlik mesleğini seçtim. Bir bayan olarak da öğretmenlik mesleğinin çalışma şartlarının uygunluğu bu mesleği seçmemde etkili olan diğer bir sebepti.'

Öğretmenlik mesleğini severek ve isteyerek seçen Yaren, okulun ilk günü sevdiği mesleği yapmanın mutluluğunu, heyecanını ve ilk günün getirdiği tedirginliği yaşadığını belirtti.

'Sınıfa girene kadar heyecan yaptım fakat girdikten sonra duygularım hâkim olmaya çalıştım. Çok mutluydum çünkü bizim bölümden atanabilme zor olduğu için ve bu başarıyı elde ettiğimden çok mutlu ve sevinçliydim. Çünkü artık istediğim mesleği yapmaya başlamıştım. Mutluluğun yanında tedirginlik ve nasıl davranmam gerektiği konusunda belirsizlikler vardı. Acemilik çekiyordum ama öğrencilere belli etmemeye çalıştım.'

Yaren öğretmenliğe başladığı ilk birkaç ay içinde kendisinde bazı eksikliklerin olduğunu fark etti. Özellikle sınıf yönetimi, motivasyon ve farklı branş bazında derse girmenin verdiği zorluklar konusunda eksikliklerinin olduğunu belirtti.

'Sınıf yönetimi, motivasyon ve fazla öğretim teknikleri çeşitliliğini sağlayamama konusunda zorluk çekiyordum. Özellikle 9. sınıflarda sınıf yönetimi ve motivasyon konusunda zorluk çekiyorum. Laboratuvar çalışmalarını yapmak istiyorum fakat istediğim yoğunlukta yapamıyorum çünkü sınıfı dahil edebilmek zor oluyor. Bulduğum okulda tüm sayısal sınıfların kimya dersine de ben giriyorum ve alanım dışında bir branştan ders anlatmak zor oluyor. Biyolojiye ayıracağım zamanı kimyaya ayırmak zorunda kalıyorum. Özellikle 11. ve 12. sınıflarda kimya anlatırken zorlanıyorum. Üniversite sınavı için sorular getiriyorlar ve benim de yetersiz olduğum noktalar çıkıyor. Öğrencin karşısında kimya sorusu da olsa yapamamak beni rahatsız ediyor. Benden başka biyoloji öğretmeni okulda bulunmaması branş bazında yardım alabileceğim bir öğretmenin bulunmaması anlamına geliyor.'

Yaren ilk yılında dersine girdiği öğrencilerin bazılarının neden okula geldiğini bilmediklerini, amaçlarının olmadığını ve hatta bazılarının zorla okula geldiklerini belirterek bu yüzdende sınıf yönetimi ve motivasyonda zorluklar yaşadığını söyledi.

'9. sınıfları motive etmek, sınıf yönetimini sağlamak ve kimya derslerinde yeterli olamamam benim için zorluk oluşturuyordu. Hem ortaöğretime geçiş hem de ergenliğin önemli bir evresinde olmalarından dolayı sınıf yönetiminde ve sınıfı susturmada zorluk çektiğim anlar oluyor. Motivasyona gelince artık ortaöğretime geçmenin bir rehabeti var üzerlerinde ve bir de bazıları neden ortaöğretime okuduğunun farkında değil. Yıl boyunca 2-3 öğrencim sınıfı bıraktı çünkü ya ailesi göndermiş zorla ya amacı yok ya da yeri belli olsun diye gönderilmiş. Bu yüzden bu öğrencileri motive etme konusunda zorlanıyorum. Hala ilköğretimin kurallarını burada uygulamak istiyorlar.'

Yaren bu zorlukları gün geçtikçe bazı yöntemler deneyerek aşmaya çalıştığını belirtti.

'Yaşadığı zorlukları kısmen aştım. 9. sınıflarda ilk zamanlar daha mesafeli davranıyorum sonra ise sınıfın tepkisine göre iletişimimi o yönde ilerletiyorum. Öğretmen arkadaşlara soruyorum ve deneyerek bazı zorlukları aşmayı deniyorum. Dersi kaynatmaya çalışan ve ilgisiz olanlara deney yaptığım zaman malzemeleri bulma ve getirme konusunda onlara görev vererek dersi kaynatmasını hem engelliyorum hem de onlara sorumluluk bilinci kazandırmaya çalışıyorum. Değişik öğretim teknikleri kullanmaya ve ödül vermeye çalışıyorum fakat bunların da yeterli gelmediği anlar da oluyor. O öğrencilere görev vermeyi denedim olmadı, konuştuklarında görmezden gelmeye çalıştım o da olmadı, en sonunda sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmeniyle görüştüm ondan sonra biraz biraz değiştiler ama çok fazla diyemem.'

Yaren hem öğretmenlik mesleğindeki alan eksikliklerini tamamlamaya çalışırken hem de öğrencilere, ortama ve öğretmen arkadaşlarına alışmaya devam etmektedir. Mesleğin ilk aylarında bu etkileşim daha fazla olmuştur. Bu süreçte bazı öğretmenler, içerisinde bulunduğu ortamı ve zorlukları kaldıramamakta ve bu süreç içerisinde mesleği bırakmaktadırlar (Fullan, 1991). Yaren mesleğe alışmaya başladığı bu süreçte bazen ümitsizliğe kapılsa da mesleği bırakmayı hiç düşünmediğini belirtmiştir.

'Öğretmenlik mesleğine karşı sevgim ve tutumum değişmedi ama bazen ümitsizliğe kapıldığım anlar oldu. 9. sınıflarda emek sarf edip sarf edip aynı yerde olduğumu gördüğüm zaman üzüldüğüm oldu. Özellikle de davranışları konusunda onları değiştirememek, örneğin sınıfta birkaç öğrencinin sürekli ders dışı konuşmasını engelleyememek, beni umutsuzluğa itti.'

Yaren mesleğine alışma sürecinde öğrenciler ile iletişim tarzının çok önemli olduğunu belirtti. Öğrencilerin kendisinden aldıkları tepkilere göre kendi hal ve davranışlarına çeki düzen verdiklerini belirtti. Yaren, özellikle 9. sınıflarda daha mesafeli bir iletişim tarzı kullandığını diğer sınıflarda ise daha arkadaşça bir iletişim tarzı uyguladığını belirtti. Sınıflar arasında farklı iletişim tarzı kullanmasını ise aşağıdaki cümleler ile belirtti.

'9. sınıflara ilk önce arkadaşça davrandım fakat olmadı çünkü arkadaşça davranınca lakayt davranmaya başladılar. 10, 11, ve 12. sınıflarla iletişim çok iyi, nerede ne yapmaları gerektiğini çoğu biliyor. 12. sınıflar ile arkadaş gibiyiz fakat bu durumu suistimal etmiyorlar. Yaşlarımız birbirine daha yakın olunca ve bizim çıktığımız üniversite sıralarına artık onlar geçeceği için paylaşımlarımız daha fazla oluyor. Sayısal sınıflara girdiğimden iletişim konusunda 9. sınıflar dışında pek zorluk çekmiyorum.'

Yaren öğrenciler ile kurduğu iletişim tarzını genel olarak başarılı buluyor ve genç bir öğretmen olmayı hem avantaj hem de dezavantaj olarak görüyor. Öğrencileri ile yaş farkının az olmasından öğretmen-öğrenci arasında daha iyi iletişim kurması açısından avantaj olarak görürken öğrencilerin, yaşının genç olması nedeniyle bazı konularda öğretmeni ciddiye almamaları ya da öğretmenden faydalanmaya çalışmaları bakımından dezavantaj olarak görüyor. Bulunduğu okulda genel itibari ile genç öğretmenlerin çok olduğunu ve öğrencilerinin genç öğretmenlere alışık olduğunu belirtti. Yaren iletişim tarzındaki sorunlarını gidermeye başlamışsa da sınıf yönetimi ve motivasyonu konusunda problemler yaşadığını söyledi. Bulunduğu bölgenin kültüründen dolayı öğrencilerin çok fazla okumaya niyetli olmadıklarını, genel olarak erkek öğrencilerin buldukları bölgedeki maden ocağında çalışmayı düşündüklerini, kız öğrencilerin ise üniversiteyi pek düşünmeyip evlenmeyi düşündüklerini belirtti. Öğrenci profilinin bu şekilde olması Yaren'in motivasyon sağlama konusunda zorluklar yaşamasına neden olmaktadır.

'Daha önce de belirttiğim gibi 9. sınıflarda problemler yaşanabiliyor. Bunun da nedeninin geçiş dönemi olduğundan kaynaklandığını düşünüyorum. Diğer bir etmende çocuklar çok fazla okumaya niyetli değil. Öğrencinin birine sorduğumda 'sınıfı geçemezsem bırakırım ve madende çalışırım' cevabını aldım. Çevrede maden ocaklarının çok olması onlara bu durumu cazip kılıyor. Sınıfı geçmek ya da geçememek onlar için çok önemli değil. Bu yüzden de bu öğrencileri motive etmekte

zorlanıyorum. Onların özeneceği bir şeyler bulamıyorum. Çünkü onlar kendilerinin başaramayacağına inanmış ve maden ocağında çalışmayı baştan kabullenmişler.'

Yaren öğrencilerin bakış açılarını değiştirmek için meslek tanıtımları yaptığını, sadece maden ocağında çalışma dışında yapabilecekleri meslekler olduğu söyleyerek biraz daha farklı düşüncelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bunun yanında dersin huzurunu bozan öğrencileri özellikle laboratuvar çalışmalarında görevler vererek ya da sınıfta konu ile ilgili okunacak yazıları onlara okutarak azda olsa sınıf üzerindeki etkilerini azaltmaya çalışmaktadır.

Yaren ilk günlerindeki problemlerinin birçoğunu, kendi çabalarının yanında, rehber öğretmenine danışarak da gidermeye çalıştı. Okulunda göreve başladıktan kısa bir süre sonra okulun hem fizik öğretmeni hem de müdür yardımcısı olan öğretmenin rehber öğretmeni olarak görevlendirildiğini belirtti. Rehber öğretmeninden daha çok idare konularında yardım alabildiğini ekledi.

'Rehber öğretmenimin branşının biyoloji olmamasından dolayı ondan alan bazında yardım alamadım. Alan bazında takıldığım bir şeyleri başka okuldaki biyoloji öğretmen arkadaşlarıma soruyorum. Rehber öğretmenim idareci olduğundan idare ile ilgili şeyleri direk ona sorabiliyorum. Sorumluluk sınavlarını hazırlamada, sınıf yönetimi ve evrak işlerinde rehber öğretmenimden yardım almaya çalışıyorum.'

Yaren okulunda alan bazında yardım alabilecek bir öğretmenin olmamasından alan bazındaki sorularını başka okullardaki arkadaşlarına sorarak gidermeye çalıştığını belirtti. Bunun yanında bulunduğu okuldaki öğretmen arkadaşları ile ilişkisi hakkında aşağıdaki cümleleri söyledi;

'Öğretmen arkadaşlarla iletişimim iyi, okul küçük olduğu için neredeyse tüm öğretmenlerden yardım alıyorum ama daha çok fizik öğretmeni ve tarih öğretmeninden yani daha doğrusu kendime yakın hissettiğim öğretmenlerden yardım alıyorum. Genelde öğrenciler hakkında birbirimize görüş bildiriyoruz veya evrak hazırlama konularında, bir şeyin yapılma biçimi hakkında ve zümre hazırlama konularında birbirimizden yardım alıyoruz.'

Yaren iş arkadaşları ile iletişimin önemli olduğunu, ortamdaki gerginliğin önce öğretmenin duygularını ondan sonrada davranışlarını etkileyeceğini söyledi. İş yerindeki huzursuzluk öğretmenin hem öğrencilere karşı hem de çevresine karşı verimli olmasını ve yaptığı şeyden haz almasını engellediğini belirtti.

Yaren öğretmenler ile iletişimin iyi olduğunu belirttikten sonra idare hakkındaki görüşlerini ise şu şekilde belirtti;

‘İdare ile ilişkilerim iyi fakat genel olarak idare öğretmenlere karşı daha yardımcı olmalı ve aday öğretmenlere çok fazla işi vermemeli çünkü aday öğretmenler prosedürü tam olarak bilmediklerinden çok fazla zorlanıyorlar. Birinci veya ikinci seneden sonra öğretmenlere komisyon, kulüp, vs işler verseler daha iyi olur. Çünkü hem öğretmenliğe adapte olma hem de okula alışmayı sağlarken birde idare işlerinde görev almak çok zor oluyor.’

Yaren idarenin yeni öğretmenlere karşı daha yardımcı olmalarını isterken idarenin verdiği işleri yapmakta zorlandığını belirtti. Öğretmen arkadaşlarına sorarak ve internetten araştırarak idarenin verdiği işleri yapmaya çalıştığını belirtti.

‘İdarenin verdiği işleri ilk zaman yapmakta zorlanıyorum ama sonra aynı tarz şeyleri daha rahat yapıyorum. Soruyorum, özellikle müdür yardımcısına çünkü diğer öğretmen arkadaşlarda benim gibi olduğu için en doğru cevap ondan geliyor. Plan ve zümre hazırlamada öğretmenlerden ve internetten yararlanıyorum. Kulüp ve komisyon işleri zor geliyor. Okulda az öğretmen olduğumuzdan birçok şeyde görev alıyoruz bu da bizi yoruyor.’

Yaren ile görüşmemize devam ederken ‘aday öğretmenlik döneminde hizmet içi kursundan yararlanıp yararlanmadığını’ sorduğumda Yaren, adaylık dönemi verilen hizmet içi kursların gerekli olduğunu ve verim aldığını belirtti. Verilen kursun eksik ve artı yönlerinin olduğunu aşağıdaki cümlelerle ifade etti;

‘Kurslarda öğretmenlerin bildiği konular sürekli anlatıldığından bu durum öğretmenler için zaman kaybı oluyor. Fakat bunun yanında yeni öğretmen arkadaşları edinme ve sosyalleşme açısından ayrıca sorumluluk ve haklarımızı öğrenme açısından faydalı olduğunu düşünüyorum.’

Yaren hizmet içi verilen kursların konularının öğretmenlerin ihtiyaçları baz alınarak değiştirilmesini ve plan ve zümre hazırlama gibi konuların öğretmenlerin hazırlama dönemi ile paralellik gösterecek şekilde olmasının kursun verimini arttıracığını belirtti.

Yaren konu bazında biraz sistemleri anlatırken zorlandığını diğer konularda pek fazla zorlanmadığını belirtti. Ders anlatımlarında genelde düz anlatımı, soru cevap ve tartışma yöntemlerini kullandığını, uygulama çalışmalarını istediği ölçüde yapamadığını ve değerlendirme konusunda zorluk çektiğini belirtti.

'Sınıfta daha çok düz anlatım, tekrar, soru cevap ve tartışmayı uyguluyorum. Laboratuvar çalışmalarını yapabildiğim ölçüde uygulamaya çalışıyorum fakat istediğim kadar yapamıyorum ve aynı zamanda da istenilen öğrenmeyi de yeterli derecede elde edemiyorum. Çünkü deneyleri 1-2 kişi yapıyor ya da demonstrasyon yapıyorum bu sırada da diğer öğrenciler kendi aralarında kaynaşiyor, bu da istenilen öğrenmeyi engelliyor.'

Yaren'e 'öğretmenlik mesleğine başladığından beri en çok zorlandığın konular nelerdir?' diye sorduğumda, Yaren daha önceki cevaplarındaki gibi 9. sınıflarda sınıf yönetimi ve motivasyon konusunda ve kimya dersindeki konu eksikliklerini tamamlama konusunda zorlandığını belirtti. 9. sınıfların geçiş döneminde olmalarının ve de ilgisizliklerinin motivasyon konusunda zorluk yaşamasına sebep olduğunu belirtti. Konu bazındaki eksiklerini çalışarak, konu ile ilgili testler çözerek ve araştırarak gidermeye çalıştığını söyledi. Sınıf yönetimi gibi konularda ise öğretmen arkadaşlarla istişare yaparak ve deneyerek sorunları çözmeye çalıştığını belirtti.

Yaren ile görüşmeye devam ederken 5 yıl boyunca aldığı üniversite eğitimini okul ortamına uyarlayıp uyarlayamadığını sorduğumda ise pek fazla uyarlayamadığını belirtti.

'Pek fazla uyarlayamıyorum çünkü öğrenci kapasitesi ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri öğrendiklerimizle pek uymuyor. Üniversite de öğrendiklerimiz tam donanımlı olarak ortaöğretime geçmiş öğrencilere uygulanacak düzeyde.'

Yaren mesleğinin ilk yıllarında karşılaştığı zorluklara karşın mesleğini yapamayacağını hiç düşünmemiştir. Fakat idare ile ilgili bazı konularda bazen canının sıkıldığı anların olduğunu belirtmiştir.

'Mesleğimi yapamayacağımı düşünmedim, zorlukların başarı ile üstesinden gelebileceğimi düşünüyorum. Ama idarenin bazı davranışları ve fazla sorumluluk yüklemesi yapmam gereken şeyleri daha verimli yapmamı sağladığı için bazen canımın sıkıldığı anlar oluyor.'

Yaren, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin genellikle zorluklar yaşadığını fakat görev aldığı okulda tecrübeli öğretmen bulunanların zorlukları daha çabuk aştığını belirtti. Yaren'e göre kendisinin küçük bir okulda görev yapması ve öğretmen kadrosunun genç olması yüzünden zorlukları aşmada biraz gecikmeler yaşadığını belirtti. Yaren'e göre öğretmenlerin çoğunluğunun genç olması tecrübelerden yararlanmayı kısıtlamaktadır.

Sonuç olarak öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen Yaren mesleğin ilk günü heyecan, mutluluk ve tedirginlik duygularını bir arada yaşamıştır. Mesleğinin ilk yıllarında branş dışı derslere girmesi ilk yılların zor geçmesine sebebiyet vermiştir. Sınıf yönetimi ve motivasyonunda zorluk yaşasa da ilk başlarda mesafeli davranarak, problem oluşturan öğrencilere sorumluluklar vererek ve değişik öğretim teknikleri kullanarak zorlukları aşmaya çalışmaktadır. Zorluklarla karşılaşsa da mesleği bırakmayı hiç düşünmemiştir. 9.sınıflar ile mesafeli, diğer sınıflar ile daha arkadaşça iletişim kuran Yaren bu iletişim tarzını başarılı bulmaktadır. Yeni ve genç öğretmen olmayı hem avantaj hem de dezavantaj olarak görmektedir. Rehber öğretmenin branşının biyoloji olmaması yüzünden alan bazında yardım alamamakta fakat idare konularında yardım almaktadır. Okulunda aynı branştan bir öğretmenin olmamasından diğer öğretmenlerden evrak işlerinde, zümre hazırlama, sınıf yönetimi, vs. işlerde yardım alabilmektedir. İdarenin verdiği işleri yapmakta ilk başta zorlanan Yaren idarenin göreve başlayan öğretmenlere daha az iş vermesinin öğretmenin ilk zamanlarda mesleğe daha iyi alışmasını ve zorlukları daha kolay aşabilmesini sağlayacağını düşünmektedir. Yaren hizmet içi kursların gerekli olduğunu ve verim aldığını söylerken kurs konularının öğretmenlerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesinin daha verimli olacağını düşünmektedir. Alan bazında sistemler

konusunda biraz eksiği olan Yaren de genelde klasik öğretim tekniklerini kullanmakta ve üniversite de öğrendiklerini pek fazla okul ortamında uygulayamamaktadır.

4.1.5. Durum Çalışması 5: Dilruba

Dilruba 2002 yılında liseyi bitirip hiç zaman kaybetmeden Marmara Üniversitesi Biyoloji öğretmenliğine girdi ve başarı ile mezun oldu. 2008 Eylül ayında sözleşmeli olarak göreve başlayan Dilruba, bir süre sonra kadroya geçerek Edirne’de mesleğini devam ettirmektedir. Endüstri meslek lisesinde görev yapan Dilruba, haftada 30 saat derse girip okulun 9, 10, 11 ve 12. sınıflarının biyoloji dersine ve sağlık dersine girmektedir. Genel olarak 30 kişilik sınıfları bulunan okulda, 50 öğretmen görev yapmaktadır. Okulda bulunan 50 öğretmenden sadece Dilruba biyoloji öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Dilruba meslek seçimi yapacağı süre içerisinde öğretmen olmayı düşünmediğini fakat üniversite sınav sonuçlarının beklediği gibi gelmemesinden öğretmenlik mesleğini tercih ettiğini belirtti.

‘İlk zamanlar öğretmen olmayı düşünmüyordum çünkü amacım mühendis olmaktı fakat puanım öğretmenliğe yettiği için bu mesleği tercih ettim’

Dilruba da İrem gibi öğretmenlik mesleğini puan yetersizliğinden yani bir nevi mecburiyetten seçmiştir. Buna rağmen Dilruba okulun ilk günü diğer öğretmenlerin hissettiği duyguları hissetmiştir.

‘Heyecan, sınıfa hâkim olamama kaygısı ve güvensizlik duygularını hissettim.’

Dilruba öğretmenliğin ilk yılında birçok zorluklarla karşılaştığını belirtti. Bu zorluklar hem öğretim- öğrenme süreci ile hem de bulunduğu pozisyon ile ilgilidir.

‘Öğretmenliğimin başlarında bulunduğum okulda yeni öğretmen ve sözleşmeli öğretmen ayrımı yapıldı. Tecrübeli öğretmenler yeni gelen

öğretmenleri hor görüyordu. Bizim yapmak istediklerimize gülüp 'boş ver öğrenci bundan anlamaz, şimdi heyecanlısın o yüzden böyle yapıyorsun' diyerek öğretmenin şevkini kırıyorlardı.

12. sınıflar son sınıf olma sevdasında, "nasıl olsa gideceğiz, bizi zaten sınıfta bırakmazlar" diye dersle alakaları çok yok ve not tutmuyorlar. Dershane öğretmenleri ile bizi kıyaslıyor ve sorular getirerek çözebilecek miyiz diye bizi deniyorlar. Bu da ister istemez beni kısıyor. Meslek lisesi olması nedeniyle öğrencileri motive etmek de kolay değil. Biyoloji kültür dersi olunca pek fazla önemsemiyorlar. Bunun yanında laboratuvar kullanamıyorum çünkü laboratuvarımız yok ve malzemeler depoda duruyor.'

Dilruba 9. sınıflardan çok 12. sınıfların ilgisizliğinden şikâyetçi. Dilruba'ya göre 12. sınıfları derse katmak daha zor oluyor. Dilruba'ya göre aşılması güç veya daha zor olan, bazı sınıflarda dersin sıkıcı geçmesi ve o sınıfta dersin bitmesini beklemek. Dilruba öğrenciler ile iletişim zorluklarını ve motivasyon konusunu nasıl aşmaya çalıştığını aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

'Artı-eksi vererek ve güncel örnekler vererek motive etmeye çalışıyorum. Ayrıca defter kontrolü yaparak da bazı zorlukları aştığımı düşünüyorum. Dersin akışını bozan sınıftaki o öğrencileri ilk başta görmezden gelip sonra da onları derse katmaya çalışıyorum. Verdikleri cevaplar yanlış bile olsa onlara artı veriyorum. 9.sınıflarda artı ve eksi verdiğim için derslerde pek problem yaşamıyorum.'

Dilruba'ya 'karşılaştığın zorluklar veya mesleğini ilk başta çok isteyerek seçmemen mesleğe karşı tutumunu, sevgini ve kişilik yapını değiştirdi mi?' diye sorduğumda, Dilruba zorlukları aşmanın kendisine güven kattığını kişilik yapısında ise biraz daha sesli konuşmaya başladığını belirtti.

'Zorlukları aştıkça güvenim arttı. Bu da beni mutlu etti. Normal hayatımda da arkadaşlarımla daha sesli konuşmaya başladım. Onlarda bana 'karşında öğrencin yok yavaş' diyerek beni uyarıyorlar.'

Görüşme sırasında Dilruba öğretmenlik mesleğinde en önemli faktörün öğrenciler ve öğrenciler ile iletişimin olduğundan bahsetti. Dilruba öğrencileri ile ilk başta arkadaşça bir iletişim kurduğunu fakat bu iletişim tarzının başarılı olmadığını belirtti. Şu anda mesafeli bir iletişim kurarak sınıf yönetiminde daha rahat ettiğini söyledi.

'Yeni öğretmen olduğum için öğrencilere yakın ve arkadaşça davranıyorum. Öğrenciler de bizi kendilerine yakın hissedip sohbet ediyorlar. Öğrencilerimle sıcak ilişkilerim var. Sınıf ortamında ilk önce arkadaşça davrandım fakat sonra sınıfı toparlayamadım ve öğrenciler civıttılar. Şimdi ise daha ciddi davranıyorum bu da sınıf yönetimini daha olumlu etkiliyor. Öğrencilerin yeni gelen aday öğretmenleri kendilerine yakın hissedip istediklerini yaptıracaklarını düşünmeleri, 12. sınıfların yeni mezun öğretmenlere ukala davranmaları ve diğer öğretmenler şöyle yapıyor siz de böyle yapın diye yönlendirmeye çalışmaları aday öğretmenin genç ve tecrübesiz olmasının dezavantaj olduğunun göstergesidir.'

Öğrencileri ile iletişimi sağlayabilen Dilruba sınıf yönetiminde kendini başarılı görse bile motivasyon konusunda meslek lisesinde görev yaptığı için bu konuda başarıya ulaşamadığını belirtti.

'Sınıf yönetimi konusunda genelde iyiyim. 9. sınıflarda artı eksi vererek defter kontrolü yaparak ve ilişkileri kontrol altında tutarak sınıf yönetimini halletmeye çalışıyorum. Biyoloji kültür dersi olduğu için öğrenciler için çok önemli bir ders olarak görülüyor bu da motivasyonu engelliyor ve zorlaştırıyor. Ben de defter kontrolü ile motivasyonu sağlamaya çalışıyorum.'

Dilruba mesleğe başladıktan kısa bir süre sonra okulun Fizik öğretmeninin rehber öğretmeni olarak görevlendirildiğini belirtti. Fakat Dilruba, rehber olsun ve yardım alabilsin diye atanan rehber öğretmeninden pek fazla yardım alamadığını belirtti.

'Rehber öğretmenimden pek yardım almadım. Sınıf yönetimi konusunda belki biraz yardım almışım fakat genelde kendi kendime, internetten ve diğer öğretmenlerin konuşmalarından bir şeyler öğrenerek eksiklerimi tamamlıyorum.'

Dilruba eksikliklerini tamamlamada öğretmen arkadaşlarından ya da rehber öğretmeninden sorarak yardım almayı pek fazla tercih etmiyor. Daha çok sorunlarını kendi başına çözmeyi yeğliyor.

'Açıkçası pek fazla bir şey sormuyorum izlenimlerim sonucu kendi kendime çıkarımlarda buluyorum ama sayısal branşlardaki hocalarla daha çok iletişim içindeyim.'

Dilruba'ya neden öğretmen arkadaşlarına pek fazla soru sormak istemediğini sorduğumda ise yanlış bir şeyi sormaktan ve sorduğu şeyin çok dillenmesini istemediğinden dolayı mecbur kalmadıkça soru sormaktan kaçındığını; izlenimleri ve öğretmen arkadaşlarının anlattığı olaylardan çıkarımlar yaparak eksikliklerini gidermeyi tercih ettiğini belirtti. Fakat Dilruba öğretmen arkadaşlarına pek fazla soru sormasa bile öğretmenler arası iletişimin meslekte verimli olabilmek için önemli olduğunu ekledi. Dilruba'ya göre çalışma ortamı verimlilik açısından çok önemli, sabah işe giderken ayağının geri geri gitmemesi gerekir. Çalışma ortamının ve iletişimlerin iyi olması sınıf yönetimine ve öğrenci ile diyaloguna yani her şeye yansıtıldığını belirtmektedir.

Rehber öğretmeninden ve diğer öğretmen arkadaşlarından pek fazla yardım almayan Dilruba, idare ile ilişkilerinin iyi olduğunu ve idareden genel anlamda memnun olduğunu belirtti. Bulunduğu okulda idare aday öğretmenlere diğer öğretmenlerden biraz farklı davranırsa da yeni öğretmenlere de yardımcı olduklarını belirtti. Farklı davranışlarındaki kasıtlı ise kıdemli olmalarından dolayı ders programının ilk olarak onlara göre ayarlanmasını belirtti. Fakat bunun yanında da yüksek lisans yaptığı için idarecilerinin anlayış gösterdiklerini ve bu konuda yardımcı olduklarını ekledi. İdare hakkındaki görüşlerini şu şekilde özetledi;

'İdarenin görevi idare etmektir. İdaremizde mümkün olduğunca kuralları uyguluyor. Yükü biraz yeni öğretmenin üzerine yıkmaya çalışsa da genelde problem çözücü davranıyorlar.'

Dilruba idarenin verdiği görevlerde pek zorlanmadığını zaten komisyon gibi görevlerde okul öğretmenlerinin çok olmasından dolayı yer almadığını sadece sınıf rehberliği yaptığını belirtti. Plan ve zümre ile ilgili eksikliklerini de internetten tamamladığı için idarenin verdiği görevleri yapmakta bir sorun yaşamadığını söyledi.

Dilruba adaylık döneminde verilen hizmet içi kursların önemli olduğunu ve kendisinin bu kurslardan verim aldığını söyledi. Fakat Dilruba'ya göre hizmet içi kursların artı yönlerinin olduğu kadar bazı eksik yönleri de vardı.

'Hizmet içi kursların özlük haklarını öğrenme ve sosyal ilişkiler konusunda verimli olduğunu düşünüyorum. Özellikle özlük haklarımı öğrenmem de bana yardımcı oldu. Fakat kursun hafta içi verilmesi kurstan daha iyi verim alınmasını engelledi çünkü yoğun bir dersten çıkıp kursa gitmek ve burada da yoğunluğun devam etmesi bizim için çok zor oldu. Bana göre hafta sonu yapılırdı daha iyi verim alınabilirdi.'

Dilruba özellikle konu bazında eksikliklerinin olduğunu belirtti. 11. sınıf konuları yani sistemler ve fotosentez-solunum konularında eksikliklerinin olduğunu söyledi. Öğretim teknikleri açısından da daha çok klasik yöntemleri kullandığını belirtti.

'Öğretim tekniklerinden daha çok düz anlatım ve soru cevap kullanıyorum. Araç olarak da tahtayı kullanıyorum. Projeksiyonu kullanamıyorum çünkü hem kısıtlı hem de sınıflar kalabalık olunca dikkat dağılıyor ve kontrol etmek zor oluyor. Laboratuvarı da kullanamıyorum çünkü laboratuvar eşyaları depo gibi bir yerde bulunuyor'

Dilruba konu bazındaki eksikliklerini çalışarak, araştırarak ve deneme yanılma yoluyla gidermeye çalıştığını belirtti. 'Üniversitede öğrendiklerini uygulayabiliyor musun?' diye sorduğumda ise üniversitede öğrendiklerini uygulayamadığını aşağıdaki cümlelerle belirtti:

'Üniversitede öğrendiklerimiz güzel ama uygulanmıyor. Sınıf ortamı üniversitede anlatılanlardan çok farklı hatta sınıftan sınıfa bile değişiyor. Üniversitedeki öğrendiklerim ideal sınıflar için geçerli, o yüzden de üniversitede öğrendiklerimi pek fazla kullanamıyorum.'

Dilruba karşılaştığı zorluklara rağmen mesleği yapamayacağını hiç düşünmediğini belirtti. Meslek lisesinin teknik kısmına derse girdiği için buradaki öğrencilerin durumlarının biraz daha iyi olmasından karamsar bir durumla karşılaşmadığını söyledi.

Dilruba göreve yeni başlayan tüm öğretmenlerin benzer zorluklarla karşılaştığını belirtti. Farklı okullardaki arkadaşları ile görüşüp farklı branş öğretmeni de olsa birbirlerine yardımcı olduklarını söyledi.

Sonuç olarak mesleği puanı yettiği için seçen Dilruba okulun ilk gününde heyecan, stres ve tedirginlik hissetmiştir. Okullarındaki sözleşmeli öğretmenlere ve yeni

atanan öğretmenlere farklı davranılması bunun yanında 12. Sınıfların ilgisizliği ve motivasyon onun için önemli problemlerdendir. Dilruba zamanla okul dışı yaşamında da daha sesli konuşmaya başlamıştır. İlk başta arkadaşça iletişim kuran Dilruba bu iletişim tarzından verim alamadığı için artık öğrencileriyle ilk başta mesafeli bir ilişki kurmakta ve yaşının genç olması nedeniyle yeni öğretmen olmayı dezavantaj olarak görmektedir. Sınıf yönetimi konusundaki zorlukları aşsa da meslek lisesinde görev yapmasından motivasyon konusundaki zorlukları aşmada problem yaşamaktadır. Rehber öğretmeninden ve diğer öğretmen arkadaşlarından yardım almayan Dilruba karşılaştığı sorunları genelde kendisi araştırarak ve diğer öğretmenleri izleyerek çıkarımlar ile çözmeye çalışmaktadır. İdaresinden genel anlamda memnun olan Dilruba idarenin verdiği görevleri yapmakta da zorlanmamaktadır. Konu bazında sistemler ve fotosentez-solunum konusunda eksiği olan Dilruba da diğer arkadaşları gibi klasik öğretim tekniklerini kullanmakta ve üniversitede öğrendiklerini yine diğer arkadaşları gibi okul ortamında uygulayamamaktadır. Adaylık döneminde verilen hizmet içi kursların gerekli olduğunu ve verim aldığını belirtmektedir. Fakat kursun hafta içi olmasının verimi düşürdüğünü düşünmektedir. Mesleği istemeyerek seçmesine ve karşılaştığı zorluklara rağmen mesleği bırakmayı düşünmemiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 BULGULARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde bir önceki bölümde verilen durum çalışmaları üzerinden sürekli karşılaştırma metodu ile elde edilen bulgular ortak olarak analiz edilecektir.

Öğretmenliğin ilk yılları öğretmen için çok önemlidir, bu dönem yeni öğretmenin hem çok yorulduğu, hem çok şey öğrendiği, hem de kendini yetiştirmek için yapılan deneme ve yanımların çok olduğu yıllardır. Öğretmenlik için önemli olan bu süreç öğretmenin öğretmenliğe daha çok ısınmasını ya da öğretmenlik mesleğinden soğumasını sağlar. Bu dönemde geçirdiği yaşantılar mesleğe bakış açısını belirler.

İlk üç yılda aday öğretmenlerin karşılaştığı zorlukları Veenman (1984) öğrencilerle ilgili olumsuz ilişkiler, rehber öğretmeninden yeterli destek alamaması, otokritik, bürokratik ve hiyerarşik ilişkiler, sınıfın disiplinini sağlayamama, öğrenci motivasyonunu sağlamada problemler, öğrenci arasındaki farklılıklar ve öğrencilerin bireysel problemleri, aile-öğrenci-öğretmen ilişkilerindeki eksiklikler olarak belirtirken, O'Sullivan ve arkadaşları da (1988) benzer konulara işaret etmişlerdir. Ganser (1999) ise daha çok, sınırlı zaman kullanımı, idari işlerin öğretmenlere yüklenmesi ve yoğun öğretme yükü üzerinde durmuştur. Gerek Veenman gerek O'Sullivan ve arkadaşlarının gerekse de Ganser'ın durduğu noktaların hepsi öğretmenlik hayatında farklı farklı derecelerde önemli olan faktörlerdir.

Çalışmada katılımcılardan bir kısmı öğretmenlik mesleğini idealleri olduğu ve kişilik yapılarına uygun olduğu için isteyerek seçerken (Berna, Nisanur ve Yaren) bir kısmı ise üniversite sınav puanının istedikleri gibi gelmemesinden istemeden öğretmenlik mesleğini (İrem ve Dilruba) seçmiş ve öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen de istemeden seçen de mesleğinin ilk günü özellikle **heyecan** duygusunu (Berna, Nisanur, Yaren ve Dilruba) yoğun bir şekilde hissetmiştir. Katılımcılar yaşadıkları heyecanın yanında **tedirginlik** (Berna, Yaren), **mutluluk** (Berna, Nisanur ve Yaren),

öğrenciler ile ilk **nasıl diyalog kuracağını bilememe** (Berna ve Yaren), **liderlik** ve öğrencileri çocuğu gibi görmenin verdiği **fedakarlık** (İrem), **sınıfa hakim olamama** ve **güvensizlik** (Dilruba) duygularını da hissetmişlerdir. Mesleğin ilk günlerinde bu duygulara sahip olan katılımcıların bu bölümde, bir önceki bölümde ayrıntılı olarak sunulan durum incelemelerinden çıkan sonuçlar ışığında, aday öğretmenlerin ilk yıllarında yaşadıkları problemler sunulacaktır. Bu sunum 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Shulman'ın (1986) tarif ettiği öğretmen bilgi alanları çerçevesinde kurgulanmıştır. Shulman'a göre bir öğretmenin yeterliliği üç bilgi alanında incelenebilir: Pedagojik Bilgi (Pedagogical Knowledge), Alan Bilgisi (Content Knowledge) ve Pedagojik Alan Bilgisi (Pedagogical Content Knowledge). Çalışmaya katılan öğretmenlerin bu bilgi alanlarında yaşadıkları problemler bu bölümde pedagojik bilgi, alan bilgisi ve pedagojik alan bilgisi başlıkları altında analiz edilecektir. İkinci bölümde aday öğretmenlerin okul içinde karşılaştıkları sorunlar analiz edilmektedir. Bu bölüm aday öğretmenlerin rehber öğretmen ve diğer meslektaşları ile iletişimleriyle başlamakta, idare ile ilişkiler ile devam etmektedir. Üçüncü bölümde ise intibak programlarının (adaylık döneminde verilen hizmet içi kurslar) verimliliği analiz edilmektedir.

5.1.1 Öğretmenlerin Bilgi Alanları

Bu bölüm de öğretmenlerin pedagojik bilgi, alan bilgisi, pedagojik alan bilgisi ve bu alanlardaki yeterlilikleri hakkında bilgi verilmektedir.

5.1.1.1 Pedagojik Zorluklar

Bu araştırmaya katılan yeni öğretmenlere mesleğe adım attıkları ilk yıllarda sınıf içinde karşılaştıkları zorlukların neler olduğu sorusunu yöneltildiğinde öğretmenler genellikle sınıf yönetimi ve motivasyon konusunda, özellikle de 9. sınıfların yönetimi ve motivasyonunda zorluk yaşadıklarını belirttiler. Sınıf yönetimi ve motivasyon konusundaki zorlukların yanında 12. sınıfların son sınıf olması nedeni ile derse karşı ilgisiz olmaları, katılımcıların öğretim tekniklerinde fazla çeşitliliği kullanamamaları, laboratuvar çalışmalarını yapamamaları, farklı branşlarda da derse

girmeleri, rehber öğretmenleri ile aynı branştan olmamalarından dolayı alan bazında yardım alacakları öğretmenin olmayışı, gelen sorular karşısında gerek heyecandan gerekse de bilgilerinin tam olarak kullanmamaktan soruları cevaplayamamaları, konu bazında eksiklerinin olması ve idarenin verdiği işlerin yoğunluğu katılımcı öğretmenlerin karşılaştığı başlıca zorluklar arasındadır.

Katılımcıların hemen hemen hepsi özellikle sınıf yönetimi ve motivasyonunda sorun yaşamaktadır.

Katılımcılar öğrencileri motive etme konusunda zorlanmalarının nedenlerini öğrencilerin belli bir amaçlarının olmayışına bağlamış, özellikle 9. Sınıflarda bu sorunun geçiş döneminde olmalarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bunun yanında bazı katılımcılar emekliliği yaklaşmış öğretmenlerin tutum ve davranışlarını da önemli bir sorun olarak algılamaktadırlar. Bu katılımcılar emeklilik derdine düştükleri için bu tür öğretmenlerin mesleklerini artık verimli bir şekilde yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan İrem haricinde hepsi karşılaştıkları zorlukları aşmışken İrem ise hala aşamamıştır. Zorluklarla başa çıkma yöntemi olarak iletişim bazında öğrencilerle **ilk olarak mesafeli davranmışlar**, kimi öğretmenler not ile korkutmuşlar (Berna), **artı eksi veya ödüller vermişler** (Dilruba), **görmezden gelmişler** veya **öğrencileri derslere dahil etmek için onlara görevler vermişlerdir** (İrem ve Yaren).

Öğretmenlik yıllarının başında sınıf içerisinde ortaya çıkan zorluklar karşısında bu durumun mesleğe karşı tutumunu, sevgisini ve kişiliklerini etkileyip etkilemediğini sorduğumuzda **katılımcı öğretmenler mesleğe karşı sevgi ve tutumlarının değişmediğini fakat umutsuzluğa kapıldıkları anların** olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitimin niteliğini geliştirmede öğrenci ve öğretmen önemli öğelerdir (Kazu & Kerimgil, 2008). Bu öğeler arasındaki iletişim eğitim ve öğretimin verimli olmasını etkiler. Eğitim ve öğretimin verimli olabilmesi için öğrenci ile olan iletişimde iyi kurulması gerekmektedir.

Tablo 2
İlk yıllarda sınıf içinde yaşanan zorluklar

<i>Problemin doğası</i>	<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Sınıf kontrolü	√	√	√	√	√
Motivasyon	√	√	√	√	√
Öğrencilerle iletişim	√	√	√	√	√
Yeni öğretmen olma	-	√	-	√	√

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Katılımcılara öğrenciler ile nasıl bir iletişim kurduğunu diye sorulduğunda Dilruba haricinde hepsi **ilk önce mesafeli bir iletişim kurduklarını sınıfın durumuna göre iletişim biçimini değiştirdiklerini** belirtmişlerdir. Dilruba ise ilk olarak arkadaşça bir iletişim kurduğunu fakat bu durumun başarılı olmamasından o da sınıfın durumuna göre ilk önce mesafeli sonra ise arkadaşça bir iletişim kurmaya başlamıştır. Katılımcılar bu iletişim biçimlerinin başarılı olduğunu belirtirken **öğrencilerin yeni öğretmenlere karşı ön yargılı olduğunu, yeni öğretmene lakayt davrandıklarını ve yeni öğretmenin bir şey bilmediklerini düşündüklerini** belirtmişlerdir. **Berna ve Yaren yeni öğretmen olmanın avantaj olduğunu İrem, Dilruba ve Yaren ise bu durumun dezavantaj olduğunu belirtmişlerdir.**

Katılımcıların öğrenciler ile ilişkili bildirimlerine bakıldığında öğrenciler ile iletişimin ilk önce mesafeli olmasında hem fikir oldukları görülmektedir. Hepsi duruma göre iletişim tarzlarını değiştirmeyi uygun bulmaktadır.

Katılımcılar özellikle **9. sınıflarda sınıf yönetimi ve motivasyon konusunda problem yaşadıklarını** belirtmektedirler. Bu sonuç da gösteriyor ki **aday öğretmenlik boyunca en büyük sorun sınıf yönetimi ve motivasyonu** sağlamaktır. Sınıf yönetimi ve motivasyondaki sorunların nedenini ise gerek genel lisede görev yapan gerekse de meslek lisesinde görev alan katılımcılarımızın **hepside 9. sınıfların**

belli bir amaçlarının olmayışından, bazılarının ailesi zoru ile okula geldiğinden, okumanın önemine varamadığından ve ilköğretimi bitirmenin rahatından kaynaklandığını belirtmektedirler.

5.1.1.2 Alan Bilgisi İle İlgili Sorunlar

Öğretmenlik öğretme olgusu önemlidir. Ve bu yüzden öğretmenin çok iyi bir donanıma sahip olması gerekmektedir. Gerek alan konularına hakim olması gerek bilgilerini öğrencilere sunabilmesi gerekse de değerlendirmesi açısından öğretmenin kendini en iyi şekilde geliştirmesi gerekmektedir.

Katılımcılara bu konularda ki eksikliklerini sorduğunda özellikle 11.sınıf konularında yani **sistemler konusunda, fotosentez ve solunum konularının yanında genetik ve evrim konularında** eksikliklerinin olduğu belirtmişlerdir. Berna, İrem ve Dilruba fotosentez ve solunum konularında eksikleri olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3
Alan bilgisi sorunları

	<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Fotosentez- solunum	√	√	X	X	√
Genetik – evrim	√	X	X	X	X
Sistemler	X	√	√	√	√

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Finley, Stewart ve Yarroch (1982), lise biyoloji öğretmenleri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda öğretmenlerin genetik öğretimi sırasında zorluk yaşamakla kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerde var olan kavram yanlışlarını değiştirememekte ve üstelik eskilere eklenecek boyutta yeni kavram yanlışları oluşturduklarını belirtmektedirler. Longden (1982), öğrencilerin genetiği öğrenme sürecinde

öğretmenlerinin genetiğe ilgi derecelerinin, genetik alanında kendine güven ve yeterliliğin ayrıca öğretmenin genetik kavramları arasında ilişkilendirme yapamamasının etkili olduğunu belirtmektedir. Longden (1982), öğretmen kaynaklı belirttiği faktörlerin yanında öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinin ve genetiği öğrenme isteğinin aynı şekilde öğrenme sürecine etki ettiğini belirtmektedir.

5.1.1.3: Pedagojik Alan Bilgisi İle İlgili Sorunlar

Biyoloji öğretmenleri **anlatım ve soru-cevap gibi klasik yöntemleri, laboratuvar ve proje gibi uygulamalı yöntemlere göre daha fazla** kullanmaktadırlar (Tablo 4). Yapılan çalışmalar öğretmenlerin bunun neden olarak sınıf mevcudunun fazla olması ve laboratuvar imkânlarının yetersiz olması, araç-gereçlerin yetersizliği gibi faktörleri işaret ettiğini göstermektedir (Ekici, 2000). Atıcı ve Bora (2004)'nın yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar çıkmış biyoloji öğretmenleri en çok düz anlatımı daha sonra gösteri ve soru-cevap yöntemlerini seçtiklerini belirtmişler ve bunun nedeni olarak da bu yöntemlerin biyoloji dersine, öğrenci sayısına ve ders süresine uygun oluşu olarak açıklamışlardır.

Tablo 4
Katılımcıların derslerde kullandıkları öğretim teknikleri

		<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Kullandığım öğretim teknikleri ve araçları	Düz anlatım	√	√	√	√	√
	Tartışma	√	√	√	√	–
	Soru- cevap	–	√	√	√	√
	Laboratuvar çalışmaları	√	X	√	√	X
		(az)		(az)	(az)	
	Projeksiyon Kullanma	√	X	X	X	X
Değerlendirmede zorlanıyorum		√	√	X	√	X

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok; az: basit deneyler veya 2-3 deney)

Öğretmen, üniversiteyi bitirip gerçek eğitim-öğretim hizmetine girdiği zaman okulda öğrendiklerinin birçok eğitim sorunlarını çözmeye yeterli olmadığını görecektir (Başaran, 1981). Çalışmaya katılan öğretmenlere üniversitede aldığınız eğitimi okullarınızda uygulayabiliyor musunuz diye sorduğumuzda öğretmenlerimizin üçü (İrem, Berna ve Dilruba) hayır cevabını verirken Nisanur ve Yaren ise kısmen cevabını vermişlerdir. Katılımcılar, üniversitedeki öğrenilen bilgilerin fazla olması (Berna), lisedeki bilgilerini kullanabildikleri (İrem), üniversite imkânları ile okul imkânları arasındaki farklılık ve öğrenci potansiyeli (Nisanur), öğrenci kapasitesi ve hazırbulunuşluk düzeyinin üniversitede öğrenilenleri öğretmek için uygun olmayışı (Yaren) ve üniversitede öğrenilenlerin ideal sınıflara ve tam donanımlı ortaöğretime gelenler için uygun olduğundan (Dilruba) üniversitede öğrendiklerini okul ortamında uygulayamamaktadırlar.

Sonuç olarak **üniversitede öğretilenlerin ideal sınıflar için geçerli olduğu ve üniversite olanakları ile okul olanaklarının aynı olmadığı ve bu yüzden de üniversitede öğrenilenlerin okul ortamına uyarlanamadığı** sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2: Okul İçinde Yaşanan Problemler

Okul içinde yaşanan problemler okul içinde yer alan unsurların etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bölüm öğretmenin rehber öğretmeni ile iletişimi, iş arkadaşları ile iletişimi ve idare ile iletişimi hakkında bilgi vermektedir.

5.1.2.1: Rehber Öğretmen Ve Diğer Öğretmenlerle İlişkiler

Öğretmenlik mesleğinde öğretmenlerin öğrenciler ile iletişimi nasıl önemli ise eğitimin verimliliği için iş arkadaşları ile iletişimi de o derece önemlidir. Aday (yeni) öğretmene yol gösterici bir rehberin olması öğretmenlik mesleğine ilk adımda önemli yer teşkil eder. Bu yüzden MEB yeni atanan öğretmenlerin zorluklarla mücadele edebilmesi için okul içinde aynı branştan ya da branşına en yakın öğretmeni aday öğretmene rehber olarak ataması için okul idaresini görevlendirmiştir. Aday öğretmen zorluk çektiği her konuda rehber öğretmenden yardım alarak zorluklarını

gidermeye çalışır. Başaran'a (1981) göre öğretmen adayı, okulunda iyi yetiştirilmeye çalışılsa da, uygulamanın farklılığı, yeni başlamanın heyecanı, değişen durum ve şartlar yeni öğretmenin mesleğinin ilk yıllarında geniş çapta rehberliğe ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Özellikle mesleğe intibakının önem taşıdığı bu dönemde, rehberlik ve iş başında yetiştirme ağırlıklı bir yardıma ihtiyaç her zamankinden daha fazla olacaktır. Yeni öğretmene teslim edilen öğrencilerin zayıf olarak yetişmesi öğrenciler, öğretmen, okul ve çevre açısından çeşitli zarar ve sakıncalar ortaya koyacağı için göreve yeni başlayan öğretmenin teftişi ve yetiştirilmesi daha da ayrı bir önem taşımaktadır.

Görüşme yaptığımız öğretmenlerden üçüne rehber öğretmen olarak kıdemli biyoloji öğretmenleri atanırken diğer iki öğretmenimize ise okullarında biyoloji öğretmeni olmadığından fizik öğretmenleri rehber öğretmenleri olarak atanmıştır. **Öğretmenlerimizden üçü (Berna, İrem ve Yaren) rehber öğretmenlerinden bir şekilde yardım alırken iki öğretmenimiz (Nisanur ve Dilruba) yardım alamamıştır** (Tablo 5).

Tablo 5
Rehber öğretmen ile iletişim

	<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Rehber öğretmen atandı	Biyoloji	Biyoloji	Biyoloji	Fizik	Fizik
Yardım aldığım konular	Sınav	Sınıf yönetimi ve sınav	Almadım	İdari	Almadım

Berna özellikle sınav sorularını hazırlama konusunda, İrem sınıf yönetimi ve sınav hazırlama konusunda Yaren ise idare işlerinde rehber öğretmeninden yardım almıştır. Nisanur ile Dilruba ise rehber öğretmenlerinden bir yardım alamamıştır. Yaren ve Dilruba'nın rehber öğretmenlerinin branşı biyoloji değil de fizik olması onların alan bazında yardım alamamasına neden olmuştur (Tablo 5). Bunun yanında da ikisinin

de okullarında sadece kendilerinin biyoloji öğretmeni olması alan bazındaki eksikliklerini okul içinde giderme olasılığı ortadan kalkmıştır.

Rehber öğretmenin dışında da iş arkadaşları ile iletişimi sayesinde aday öğretmen eksiklerini tamamlar. İş arkadaşlarından yardım alabilmesi için ilişkilerin iyi olması gerekir. Katılımcıların hepsi iş arkadaşları ile iletişimlerinin iyi olduklarını belirtirken üçü öğretmen arkadaşlarından yardım alma konusunda net olarak evet demişken ikisi ise gerektiğinde veya kısmen yardım aldıklarını dile getirmişlerdir (Tablo 6)

Tablo 6
İş arkadaşları ile iletişim

	<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
İletişimim iyi	√	√	√	√	√
Yardım alıyorum	√	√	gerektiğinde	√	kısmen
Sayısal branşlardan	√	√	√	√	√
Sözel branşlardan	√	√	–	√	–
İş arkadaşlarıyla olan iletişim mesleğe etkiler	√	√	X	√	√

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Aday öğretmenlik döneminde ve öğretmenliğin tüm süreçlerinde iş arkadaşları ile iletişim çok önemlidir. Nasıl öğrenciler için öğrenme tekniklerinde akırdan öğrenme varsa bu durum öğretmenler içinde geçerlidir. Günden güne gelişen dünyada hep yeni şeyler ortaya çıkmaktadır bu durumda insanın sürekli yenilemesini gerektirir. Küçük bir dünya olan okul ortamında da öğretmenler birbirlerinden yararlanarak kendi gelişimlerine katkı sağlarlar. Birbirleri ile etkileşim ne kadar fazla ise kendilerini geliştirmeleri de hem o kadar fazla olur hem de daha kolay gerçekleşir. **Katılımcıların hepsi adaylık döneminde okuldaki öğretmen arkadaşlarından yardım almışlardır.** Berna, İrem ve Yaren hem sayısal hem de

sözel branşlardan yardım alırken Nisanur ve Dilruba sayısal branşlardan yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar daha çok **sayısal branşlardan alan bazında yardım alırken sözel branşlarda da sınıf yönetimi veya öğrenciler hakkında bilgi edinme gibi konularda** yardım almışlardır. Dilruba ve Yaren sayısal branşlardan yardım alsalar bile kendileri ile aynı branşta öğretmen olmamasından dolayı alan bazında çok fazla yardım alamamışlardır.

Katılımcılara öğretmen arkadaşları ile iletişimin mesleğe etki edip etmediğini sorduğumuzda 4'ü (Berna, Yaren, İrem ve Dilruba) öğretmenler arası iletişimin önemli olduğunu, iletişimin kalitesinin ne kadar iyi olursa öğretmenin veriminin de o kadar kaliteli olacağını ve öğrenciler ile daha iyi iletişim kuracağını belirtmişlerdir. Katılımcıların sadece biri (Nisanur) ise öğretmenler arası iletişimin olumlu veya olumsuz olmasının mesleğini etkilemeyeceğini düşünmektedir.

5.1.2.2: İdare (okul yönetimi) İle İlişkiler

Öğretmenlik mesleğinin en önemli diğer unsuru ise idaredir. İdare eğitim ve öğretimin en verimli şekilde geçmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu yüzden de eğitimi ve öğretimi sağlayan öğretmenler arasında koordinasyonu sağlamak, onları yönlendirmek idareye düşmektedir. Okullarda öğretmenlerin mesleki gelişimleri için birbirleri ile olan etkileşimlerinin artırılması, öğretmenlerin birlikte çalışmaya özendirilmesi ve okul tabanlı eğitim etkinlikleri düzenleyerek öğretmenlerin bu etkinliklere katılımın desteklenmesi konusunda okul yöneticilerine önemli görevler düşmektedir (Akar, 2006). İdarenin yönetim gücü ne kadar iyi olursa eğitim ve öğretim süreci o kadar verimli geçmektedir. Katılımcılara idare ile ilgili düşüncelerini sorduğumuzda üç öğretmen (Berna, Yaren ve Dilruba) genel itibari ile idarelerinden memnun iken 2 öğretmen (İrem ve Nisanur) idarelerinden memnun olduklarını belirttiler (Tablo 7). Katılımcılar idarenin aday öğretmenlere yardımcı olduğunu belirtirken Dilruba bazı konularda kıdemli öğretmenlerin daha ön planda olduğunu belirtti.

Tablo 7
İdare ile ilişkiler

	<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Memnunum	genelde	√	√	genelde	genelde
İdari sorumluluklarda zorlandım.	X	√	√	√	X

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Tüm katılımcılar idarelerinden memnun olmalarına rağmen mesleği yaparken idare ile ilgili konularda sıkıntıya düştüklerini de belirttiler. Katılımcıların **hepsi idareden memnun olduklarını dile getirseler de idareden bazı beklentileri** bulunmaktadır. Katılımcılar; idarenin öğretmenin çalışmasına destek olması ve yardımcı olması (Berna ve Yaren), adil davranması (Berna ve Dilruba), yanlı davranmaması (Berna), yeni öğretmenlerin bir şey bilmediğini düşünmemesi ve öğretmenin hevesini kırmaması (Berna) ve yeni öğretmene fazla iş yüklememesi (Yaren ve Dilruba) gibi beklentilere ve isteklere sahiptirler.

Katılımcılar idareden beklentilerini belirtirken aslında karşılaştıkları zorlukları dile getirmişlerdir. Katılımcılar idareden **adil davranmalarını, öğretim ile ilgili yapacakları şeylere destek olmalarını ve ilk senenin verdiği zorluktan ve alışma sürecinden dolayı daha az görev verilmesini** beklemektedirler. Katılımcıların aday (yeni) öğretmenlik boyunca mesleği bırakmayı düşünmemelerine rağmen umutsuzluğa kapıldıkları olayların genellikle idare ile ilgili ilişkilerden kaynaklanması önemli bir bulgudur. Berna, Nisanur ve Yaren yeni öğretmenlik sürecinde umutsuzluğa kapıldıkları ve canlarının sıkılmasına neden olan olayların genellikle idare kaynaklı olduklarını dile getirmişlerdir.

Yeni göreve başlayan öğretmenden birçok iş yapması istenir. Öğretmenin bu işlerde tecrübesi olmadığı için, onun gözünde lüzumundan fazla büyür. Yıllık, ünite ve günlük plânların yapılması, derslere hazırlanma, araç-gereç sağlama, toplantılara katılma, okul idaresine yönetim işlerinde yardımcı olma, stajyerlik dosyası hazırlama gibi konular öğretmene bir takım sorumluluklar yükler (Yalçınkaya, 2002).

Berna ve Dilruba idarenin verdiği işleri (plan ve zümre hazırlama, sınıf rehberliği, komisyonlarda görev alma, kulüp çalışmaları, vb.) yapmakta zorlanmadıklarını ve bunun nedeninin ise buldukları okulda öğretmen sayısının fazla olmasından dolayı komisyon gibi işlerin daha çok kıdemli öğretmenlerin yapmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Yaren, Nisanur ve İrem ise başta zorlandıklarını fakat daha sonra bu işlerin üstesinden geldiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar komisyon, kulüp vs. işlerde genellikle görev almamaktadırlar. Fakat hepsinin yapması gereken plan ve zümreler konusunda eksikliklerini, **internetten ve diğer öğretmen arkadaşlarından, geçen seneki zümre ve plan örneklerinden ve okula gelen müfettişin yardımları** ile eksiklerini tamamlamaktadırlar.

5.1.3: İntibak Programlarının Verimliliği

Hizmet içi eğitim öğretmenlerin mesleğe yeni başlamasından itibaren mesleğin çeşitli evrelerinde verilmektedir. Aday öğretmen döneminde verilen hizmet içi kursun amacı Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatındaki görevlere aday olarak atanan Devlet memurlarının yetiştirilmesidir (MEB,1995). Aday öğretmen iken verilen hizmet içi eğitim; temel eğitim, hazırlayıcı eğitim ve uygulamalı eğitim olarak verilmektedir. Bu eğitimler içerisinde Türkçe dilbilgisi kuralları, İnkılâp Tarihi, T.C Anayasası, Devlet memurları kanunu ve öğretmenin özlük hakları gibi konular yer almaktadır (MEB;1995).

Tablo 8
İntibak programlarının verimliliği

	Berna	İrem	Nisanur	Yaren	Dilruba
İntibak programı gerekli	X	–	√	√	√
İntibak programı verimli	X	–	X	√	√

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Çalışmaya katılan aday öğretmenlerin katıldıkları hizmet içi kurslarla ilgili düşünceleri Tablo 8’de özetlenmiştir. Hizmet içi kursu alan dört katılımcıya (Berna,

Nisanur, Yaren ve Dilruba) hizmet içi eğitimin gerekliliğini sorduğumuzda öğretmenlerden (Berna) gerekli olmadığını söylerken üç öğretmen (Nisanur, Yaren ve Dilruba) ise gerekli olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 8). Kursun gerekli olduğunu savunan üç katılımcıdan da sadece Yaren ve Dilruba kurslardan verim aldıklarını belirtmişlerdir. Berna ve Nisanur ise zorlukları aşma konusunda hizmet içi kurslardan yardım almadıklarını belirtmiştir.

Tablo 9
İntibak programının olumlu ve olumsuz yönleri

		<i>Berna</i>	<i>İrem</i>	<i>Nisanur</i>	<i>Yaren</i>	<i>Dilruba</i>
Kursun olumsuz yönleri	Kursu verenler kişilerin donanımı	√	-	-	-	-
	Konuların bilinmesi	√	-	√	√	-
	Zamanı	-	-	-	-	√
Kursun olumlu yönleri	Sosyalleşme	√	-	-	√	√
	Özlük haklarının öğrenilmesi	-	-	-	√	√

(√: var/ evet; X: yok/ hayır; -: konu hakkında yorumu yok)

Katılımcılara hizmet içi kursların olumsuz yönlerini sorduğumuzda aday öğretmenler **kursun konularının birçoğunu öğretmenlerin bildiğini (Berna ve Yaren), kursu veren kişilerin yeterli donanıma sahip olmadığını (Berna), kurs konularının öğretmenin ihtiyacına göre olmaması (Nisanur) ve kursun hafta içi verilmesini (Dilruba)** olumsuz yönleri olarak belirtmişlerdir (Tablo 9).

Katılımcılar kursun, öğretmenlerin yeni arkadaş bulma (Yaren), ev arkadaşı edinme ve bir birlerinden yardım alma(Berna) gibi sosyal ilişkilerinin gelişmesi açısından (Berna, Dilruba ve Yaren) ve özlük haklarını öğrenme açısından (Yaren ve Dilruba) olumlu yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Hizmet içi eğitimden yeterli başarı elde edilmemesi hizmet içi derslerinin düzenlenmesinde öğretmenlerin ihtiyaçlarının göz önüne alınmamasından, uygulamaya katılan eğitimcilerin yetersizliğinden ve zamanın uygun olmamasından kaynaklanmaktadır (Kazu & Kerimgil, 2008). Ünal (2001)'ın yaptığı çalışmada ise zamanın uygunsuzluğu, öğretmenlerin ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi hizmet içi kurslarından alınan verimi olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlere hizmet içi kursların daha verimli olabilmesi için geliştirilmesi gereken yönlerini sorduğumuzda **kurs konularının öğretmenin ihtiyacına göre hazırlanmasını, konu sıralanmasının ihtiyaç önceliğine göre yapılması, kursu daha donanımlı kişilerin yapmasını ve kursun hafta sonuna alınması** gibi konular üzerinde geliştirme yapılabileceğini belirtmişlerdir.

5.2 SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma ortaöğretim Biyoloji alanında öğretmenlik mesleğine yeni adım atmış öğretmenlerin karşılaştıkları zorlukları, bu zorlukları nasıl aştıkları (ya da aşmaya çalıştıkları), mevcut programların ne kadar yeterli olduğu, bu sürecin öğretmenler üzerindeki psikolojik ve sosyolojik açıdan etkileri konularında önemli bilgiler ortaya koymak için yapılmıştır. Nitekim de yapılan çalışma sonucu 5 farklı öğretmen adayının karşılaştığı durumlar ve başa çıkma yollarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları bu alanda yapılan önemli inceleme ve çalışmaların (örn: Veenman, 1984; O'Sullivan, 1988; Ganser, 1999) sonuçlarına paralellik göstermektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular biyoloji alanında atanan yeni öğretmenlerin özellikle **9. sınıfların sınıf yönetimi ve motivasyonunda** zorluklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu sorunun temelinde ise ortaöğretime başlayan öğrencilerin **ilköğretimden ortaöğretime geçişteki adaptasyon sürecini** kolay aşamamaları ve öğrencilerin ortaöğretime başlarken **amaç ve hedeflerini** henüz tam olarak belirleyememeleri yatmaktadır.

Öğretmenlerin diğer bir önemli eksikliği ise alan bazındaki konu eksiklikleridir. Çalışma biyoloji öğretmeni olarak göreve başlayan öğretmenlerin özellikle **sistemler**

ve eski öğretim programına göre 12. Sınıf, yeni programa göre ise 10. sınıf konusu olan **fotosentez ve hücre solunumu** konularında eksikliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu konudaki eksiklikleri üniversite döneminde bu konular hakkında yeterli bilgiye ulaşamamaları ya da konuyu içselleştirememelerinden kaynaklanıyor olabilir. Öğretmenlerin çoğunda alan bazında bu konularda eksiklerin olması üniversitede verilen alan eğitiminde bu konulara daha fazla yer verebileceğini işaret etmektedir.

Öğretmenler öğretim tekniklerinden özellikle **düz anlatımı, soru-cevap ve tartışma** yöntemlerini kullanırken **laboratuvar çalışmalarını** ya çok az ya da hiç uygulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Ekici (2000) ve Atıcı ve Bora'nın (2004) yaptığı çalışmalardaki sonuç ile paralellik göstererek biyoloji öğretmenlerinin daha çok klasik öğretim tekniklerini kullandıklarını göstermektedir.

Öğretmenliğin ilk üç yılı kapsayan bu çalışmada öğretmenler öğrenci ile iletişimi ilk başta mesafeli ya da arkadaşça kursalar da öğrencilerden aldıkları tepkiler sonucunda hepsi zamanla **mesafeli ilişkiler** kurmayı doğru bulmuşlar ve sınıftan aldıkları tepkilere göre iletişim tarzını değiştirmişlerdir.

Adaylık döneminde branş dışı rehber öğretmen atanan öğretmenler rehber öğretmenlerinden fazla yardım alamamışlar ve alan bazında eksikliklerini ya diğer öğretmen arkadaşlarından ya da başka okullardaki arkadaşlarından gidermişlerdir. Bu durum eksikliklerini daha kısa sürede gidermelerini engellemiştir. Öğretmenler, öğretmen arkadaşları ile problem yaşamamışlar ve özellikle sayısal branşlardan ve kendilerine yakın hissettikleri öğretmen arkadaşlarından gerek alan bazında gerekse de sınıf yönetimi bazında yardım almışlardır.

Öğretmenlerin hepsi idarelerinden memnun olduklarını belirtmelerine rağmen mesleki yaşamlarında umutsuzluğa kapılmalarının ya da canlarının sıkılmasına neden olan konuların idare kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum adaylık dönemindeki öğretmenlerin idare ile ilişkilerinde kısmi problemler yaşadıklarını göstermektedir. Bu problemler gerek fazla iş yüklenmesinden, gerek tecrübeli

öğretmenlere ayrıcalık tanınmasından gerekse de yaptıkları çalışmalara idarenin destek olmamasından kaynaklanmaktadır.

Adaylık döneminde verilen hizmet içi kurslardan (intibak programı) öğretmenlerden sadece ikisi yarar sağlarken diğerleri bu kurslardan verim almamıştır. Öğretmenler adaylık döneminde verilen bu kursun konularının birçoğunu öğretmenlerin bildiğini, kursu veren kişilerin yeterli donanıma sahip olmadığını ve kursun hafta içi verilmesini eksi yönleri olarak belirtmişlerdir. Bunun yanında da kursun öğretmenlerin sosyal ilişkilerinin gelişmesi açısından ve özlük haklarını öğrenme açısından olumlu yönlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmada katılımcıların mesleği isteyerek seçmesinde ya da istemeden seçmesindeki farklılık meslekteki karşılaştığı zorluklar arasında farklılığa yol açmamıştır. Her iki grupta benzer sorunlar ile ve benzer başa çıkma yolları edinmektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar daha önce yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir yani farklı branşlarda aynı tarzda sorunlar ile karşılaşmaktadır. Fakat çalışma biyoloji öğretmenlerinin üzerinden yapıldığından katılımcıların özellikle alan bazında konu eksiklikleri (fotosentez, solunum ve sistemler) ve laboratuvar çalışmalarını yapamamaları alana has sorunları teşkil etmektedir.

5.3 ÖNERİLER

Çalışmadan elde edilen sonuçlar, yeni öğretmenlerin ilk yıllarındaki ihtiyaçları ve etkin adaylık programlarının geliştirilmesi konularında bazı noktaların tekrar gözden geçirilmesi ve yeniden yapılandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Üniversitede aldıkları ve KPSS'ye (Kamu personeli seçme sınavı) hazırlanırken tekrar ettikleri aynı konuları tekrar hizmet içi kursunda almaları öğretmenlerin bu kurslardan verim almasını engellemektedir. Bunun yerine hizmet içi kursların programlarının öğretmenlerin ilk yıllarında karşılaşılabilecekleri problemler göz önüne alınarak, yıllık plan, zümre hazırlama gibi konuların ihtiyaç sırasına göre verilmesi ve belirlenmesi ve kursları veren kişilerin seçiminde daha donanımlı kişilerin kursu

vermesinin sağlanması öğretmenlerin bu kurslardan daha fazla verim almasını sağlayacaktır.

Ayrıca yeni öğretmenlerin ortama ve öğretmenliğe alışmasını sağladığından kursların sosyalleşmeye sağladığı yararlar göz önünde bulundurularak gerek branş içi gerekse de branşlar arası etkileşim ve yardımlaşmanın artacağı bu tarz etkinliklere daha çok yer verilmesi sağlanabilir.

Sınıf yönetimi ve motivasyon sağlamada güçlük çeken öğretmenlere bu konularda rehberlik çalışmalarının artırılması, rehber öğretmeni ile birlikte derslere katılımın artırılması, gerek intibak programlarında gerekse de hizmet içi kurslarda bu konularda daha fazla bilgi verilmesi ve üniversite yıllarındaki uygulama okullarında daha fazla deneyim kazanmalarını sağlayacak etkinlikler düzenleyerek sorunlar giderilebilir.

Biyoloji öğretmenlerin özellikle fotosentez, solunum, genetik ve sistemler konusunda eksiklikleri vardır. Alan bazındaki bu eksiklik üniversite yıllarında yeni öğretmenin bu konuları içselleştiremediğini göstermektedir. Bu durumda konularla ilgili dersler üniversitede ayrıntılı, daha zaman ayrılarak ve konuyu içselleştirmesini sağlayacak etkinlikler içerecek şekilde işlenebilir. Bunun yanında bu konulardaki eksiklikler ya da bu konuları öğrencilere aktarım tarzı ile ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir.

Biyoloji öğretmenleri daha çok klasik öğretim tekniklerini kullanmakta laboratuvar gibi psikomotor becerilerin kazanıldığı öğretim tekniklerini pek fazla kullanamamaktadırlar. Öğretim teknikleri hakkında yine üniversite zamanında ya da hizmet içi kurslar ile eksiklikler giderilebilir. Üniversite yıllarında okul deneyimi dersinin gereği olarak okul ortamında öğrenciler ile daha çok yüz yüze gelinecek etkinliklerin düzenlenmesi sağlanabilir. Bunun yanında okullarda edindikleri deneyimleri okul deneyimi dersinde arkadaşları ile paylaşmaları sağlanarak birbirlerinden öğrenme ile aday (yeni) öğretmenlerin öğretim tekniklerini kullanmaları açısından deneyim kazanmalarını sağlayabilir ve bu da mesleğin ilk yıllarında bu problemleri en aza indirebilir. Ayrıca öğretmenlere hangi koşullara sahip olursa olsun ilgili konu ile ilgili laboratuvar çalışmalarını yapabilecek alternatif

hangi araç gereçleri kullanabilecekleri konusunda üniversite de bilgi verilebilir ya da bu tarz etkinlikleri içeren ders oluşturulabilir.

Öğretmenlerin ilk yıllarında önemli yer teşkil eden rehber öğretmenlerin yeni öğretmenler ile daha rahat iletişim kurabilen, empatik yaklaşabilen, alanında tecrübe kazanmış, yardım etmeyi seven ve aynı branştan olmasına dikkat edilmesi yeni öğretmenin ilk yıllarını daha rahat geçirmesine olanak sağlayabilir. Okul içinde yeni öğretmenler ile rehber öğretmenlerin birbirlerinden faydalanacağı etkinliklerin uygulamalı eğitimde yer alması yeni öğretmenlerin bu süreçte uygulamalı ve gözlem yolu ile zorlukları aşmasını kolaylaştırabilir.

Yeni öğretmenlerin ilk yıllarında idarenin yaklaşımının destekleyici olması, yeni öğretmenler için okul içinde oryantasyon olayının gerçekleştirilmesi, öğretmenin yapmak istediği çalışmalara (projeksiyon kullanma, gezi düzenleme, ve laboratuvar çalışması gibi) yardımcı olunması ilk yılların verimli geçmesine, öğretmenin atılımlarının sonucu hayal kırıklığına uğramamasına ve mesleğine daha bağlanmasına olanak sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abd-El-Khalick, F., Lederman, N.G., Bell, R.L., & Schwartz, R.S. (2001). Views of nature of science questionnaire (VNOS): Toward valid and meaningful assessment of learners' conceptions of nature of science. *Annual International Conference of the Association for the Education of Teachers in Science (AETS)*. Costa Mesa, CA.
- Altunoğlu, B. D. Ve Atav, E. (2005). Daha etkili bir biyoloji öğretimi için öğretmen beklentileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 19-28.
- Akar Öztürk, E. (2006). Farklı türde okullarda çalışan biyoloji öğretmenlerinin mesleki gelişim deneyim ve ihtiyaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30, 174-183.
- Atıcı, T. ve Bora, N. (2004). Ortaöğretim kurumlarında biyoloji eğitiminde kullanılan öğretim metotlarının ders öğretmenleri açısından değerlendirilmesi ve öneriler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(2), 51-64.
- Bahar, M. ve Çakıroğlu, Ş. (2009). Özel alan yeterlilikleri biyoloji komisyonu 2. dönem raporu. *MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü*.
- Başaran, İ.E. (1981). *Eğitim psikolojisi*. Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara s.28.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(2), 61-82.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (7. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1.baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Cansaran, A. (2004). Biyoloji öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji öğretmenliği programı hakkında düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 1- 21.
- Cemaloğlu, N. (2002). Öğretmen performansının artırılmasında okul yöneticisinin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 153-154.
- Cerrah, L., Özsevgeç, T. ve Ayas, A. (2005). Biyoloji öğretmen adaylarının lise 11 öğretim programı konusundaki bilgi düzeyleri: Trabzon örnekleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 15–25.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19, 207-237.
- De Jong, O., Korthagen, F., & Wubbles, T. (1998). Research on science teacher education in europe: Teacher thinking and conceptual change. In B. J. Fraser & K. Tobin (eds). *International Handbook of Science Education*, 745–758. Yayın evi: Great Britain.
- Ekici, G. (2000). Biyoloji öğretmenlerinin öğretimde kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 609-620.
- Erdemir, N. (2007). Mesleğine yeni başlayan fen bilgisi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve şikâyetler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.esosder.org ISSN:1304-0278 6(22), 135-149.
- Erdoğan, İ. (2000). *Sınıf yönetimi ders, konferans, panel ve seminer etkinliklerinde başarının yolları*. Sistem Yayıncılık. Birinci Basım.
- Finley, F. N., Stewart, J., ve Yaroch, W. L. (1982). Teacher's perceptions of important and difficult science content. *Science Education*, 66(4), 531-538.

- Fullan, M.G. (1991). *The new meaning of educational change*. London: Cassel.
- Ganser, T. (1999). Reconsidering the relevance of venman's meta-analysis of the perceived problems of beginning teachers. *ERIC Accession Number: ED429964*.
- Glesne, C. Ve Peskin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers: an introduction*. White Plains, NY:Longman.
- Grant, C.A. ve Zeichner, K.M. (1981). Inservice support for first year teachers: The state of the scene. *Journal of Research and Development in Education* 14.2, 99-111.
- Gürbüz, H. ve Sülün, A. (2004). Türkiye'de biyoloji öğretmenleri ve biyoloji öğretmen adaylarının nitelikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:161.
- Gürbüztürk, O. Ve Genç, S.Z. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(7).
- Gürşimşek, I. (1998). Öğretmen eğitiminde yeni yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4, 25-28.
- Güven, İ. (2001). Öğretmen yetiştirmenin uluslararası boyutu (UNESCO 45. Uluslararası Eğitim Kongresi). *Milli Eğitim Dergisi*. sayı:150.
- Huling-Austin, L.(1990). Teacher induction programs and internships. *In Houston, W.R. (ed), Haberman, M. and Sikula, J. (As. eds) Handbook of Research on Teacher Education: A Project of the Association of Teacher Educators. London. MacMillan Publishing Company.*

- Işık, S., ve Soran, H. (2000). Türkiye’de biyoloji öğretmeni yetiştiren kurumların programlarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18, 219–228.
- Işık, A., Çiltaş, A. Ve Baş, F. (2010). Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (1), 53-62.
- İpşir, D. (2002). Sınıf yönetiminde; Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmenin ve olumlu sınıf ortamı yaratmanın rolleri. *Milli Eğitim Dergisi*. sayı:153-154.
- Irez, O.S. (2000). *The beginning teacher induction*. Unpublished MA assignment: University of Nottingham.
- Kartal, S. (2006). Aday memurların örgütsel sosyalleşmesinde temel ve hazırlayıcı eğitimin rolü. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*. Haziran.
- Kazu İ.Y. ve Kerimgil, S. (2008). Yeni atanan öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23, 14-30.
- Longden, B. (1982). *Genetics are there inherent learning difficulties?* Journal of Biological Education, 16(2), 135–140.
- Millî Eğitim Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü. (2006). *Adaylık eğitimi*. Sayı: B.08.0.PGM.0.23.01.08.04-2017/ 50183.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1995). Aday memurların yetiştirilmesine ilişkin yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1983). Aday memurların yetiştirilmelerine dair genel yönetmelik. *MEB Mevzuat Bankası*.

- Müller- Fohrbrodt, G., Cloetta, B., ve Dann, H. D. (1978). Der Praxisschock bei junger Lehrern. Stuttgart: Klett.
- O'Sullivan, F., Jones, K. ve Reid, K. (1988). Staff development in secondary schools. London: Hodder and Stoughton.
- Saban, A. (2000). Hizmet içi eğitimde yeni yaklaşımlar. *Millî Eğitim Dergisi*. 145 (1), 25–27.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde yeni yaklaşımlar. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1,83-95.
- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57, 1-22.
- Sılay, İ. Ve Gök, T., (2004). Öğretmen adaylarının uygulama okullarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları gidermek amacıyla hazırlanan öneriler üzerine bir çalışma. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İnönü Üniversitesi, Eğitim fakültesi*.
- Southerland, S. A., ve Gess-Newsome, J. (1999). Preservice teachers' views of inclusive science teaching as shaped by images of teaching, learning, and knowledge. *Science Education*, 83, 131-150.
- Sülün, A., Gürbüz, H. Ve Kandemir, A. (2004). Türkiye'de mevcut eğitim sisteminde biyoloji kültürünün oluşumu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26, 160-166.
- Taşdan, M. (2008). Çağdaş eğitim denetiminde meslektaş yardımlaşması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 41((1), 69-92.

- Tekkaya, C., apa, Y. ve Yılmaz, . (2000). Biyoloji retmen adaylarının genel biyoloji konularındaki kavram yanılırları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18, 140-147.
- Uluçınar, Ő. , Cansaran, A. & Karaca, A. (2004). Fen bilimleri laboratuvar uygulamalarının değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2).
- Uzuner, Y. (1999). *Niteliksel araştırma yaklaşımı*. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 601. Eskişehir.
- nal, S. (2001). Öğretmenlerin hizmet içi eğitim etkinliklerinin verimliliği. *ağdaş Eğitim Dergisi*.
- Veenman, S. (1984). Perceived problems of beginning teachers. *Review of Educational Research* 54.2, 143-178.
- Wallace, J. D., & Louden, W. (1998). Curriculum change in science: Riding the waves of reform. . In B. J. Fraser & K. Tobin (eds). *International Handbook of Science Education*, 471-485. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Yalçınkaya, M. (2002). Yeni ğretmen ve teftiş. *Milli Eğitim Dergisi*. sayı:153-154.
- Yaman, S., ve Soran, H. (2000). Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında biyoloji öğretiminin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 229–237.
- Yaman, M., Gerçek, C. Ve Soran, H. (2008). Biyoloji ğretmen adaylarının mesleki ilgilerinin farklı değerşenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35, 351-361.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.
(7.baskı). Ankara: Seçkin Yayın.

EKLER

EK 1: Görüşme soruları

Genel Bilgiler

Adı

Mezun olduğu fakülte

Mezuniyet tarihi

Göreve başlama tarihi

Sözleşmeli/ kadrolu

Görev yaptığı süre

Görev yaptığı il

Görev yaptığı okulun türü

Girdiği sınıflar ve haftalık ders yükü

Ders verdikleri sınıf mevcudu (ortalama)

Okulun özellikleri (Kaç öğretmen var, aynı branşta toplam kaç öğretmen var, kaç yeni öğretmen var vs.)

Sınıf içinde karşılaşılan zorluklar

1. Öğretmenlik mesleğini isteyerek mi seçtiniz? (Neden seçtiniz?)
2. İlk sınıfa girdiğinizde ne hissettiniz?
3. Öğretmenlik mesleğinize yeni başlamanız nedeniyle ne gibi zorluklarla karşılaştınız? (Ayrıntılı örnekler)
4. Sizin için en zor olan ve aşması güç olan konular nelerdi? (Neden bunlarda zorlandığınızı düşünüyorsunuz)
5. Zorlukları nasıl aştınız ya da aşabildiniz mi?
6. İlk birkaç yılda yaşadığınız zorluklar öğretmenlik mesleğine karşı sevginizi, tutumunuzu ve kişiliğinizi nasıl etkiledi?

Pedagojik bilgi, alan bilgisi ve pedagojik alan bilgisi

7. Öğrenciler ile nasıl bir iletişim kurdunuz?
  - Neden böyle bir tutum sergilediniz?
  - Başarılı oldu mu?
  - Öğrencilerin yeni öğretmenlere karşı tutumları diğerlerinden farklı mı?
  - Bu avantaj mı dezavantaj mı?
8. Sınıf yönetimi konusunda nasılsınız?
  - Sınıfta motivasyonu ve disiplini ayarlama zorluk çekiyor musunuz? (Cevap Evet ise, Sizce nedenleri neler?)
9. Branş bazında hangi konularda eksikleriniz çıkıyor?
  - Konu bazında mı, öğretim tekniklerini kullanma mı, laboratuvar uygulamaları mı, proje ödevini verme mi veya öğrenci çalışmalarını değerlendirme mi? (Örnekler verir misiniz? Sizce bunların sebepleri neler?)
10. En çok hangi alanda eksiklerinizin olduğunu düşünüyorsunuz? (Neden?)
11. Eksiklerini giderebiliyor musun, giderebiliyorsan bunlar ile nasıl bir başa çıkma yöntemi edindin?
12. Üniversitede öğrendiklerini okulda uygulayabiliyor musun ya da ne kadarını uyguluyorsun?

Rehber öğretmeni ile ilişkiler

13. İdare tarafından size bir Rehber öğretmen atandı mı?
  - Atandı ise ne zaman atandı?
  - Rehber öğretmenin branşı nedir?
14. Atandıysa rehber öğretmenden hangi konularda yardım alabildiniz veya alamadınız?
  - Rehber öğretmen atanmadıysa kimden yardım aldınız?

İş (öğretmen) arkadaşları ile ilişkiler

15. Öğretmen arkadaşlarınızla iletişiminiz nasıl?

- Bilgi ve tecrübe konularında yardım alabiliyor musun?

16. Yeni atandığınız için okulun çalışma prensiplerini, okulun felsefesi gibi konularda tecrübeli öğretmenler size yardımcı oluyorlar mı?

17. Hangi branşlardan daha çok yardım alıyorsunuz?

18. İş arkadaşlarınız ile olan iletişim mesleğinize nasıl etki ediyor?

19. Tanıdığınız ve iletişimde bulunduğunuz başka yeni öğretmen var mı?

- Varsa, onlarla karşılaştığınız zorluklar konusunda dayanışma içinde misiniz?

İdare ile ilişkiler

20. İdare ilişkileri nasıl?

- Beklentilerinle aynı mı yoksa daha mı farklı?

21. Yeni bir öğretmen olmandan dolayı idarenin sana yaklaşımı diğerlerinden farklı mı?

22. İdarenizin verdiği sorumlulukları yerine getirirken zorlanıyor musunuz? (ünitelendirilmiş yıllık ve ders plânların yapılması, derslere hazırlanma, araç-gereç sağlama, toplantılara katılma, okul idaresine yönetim işlerinde yardımcı olma, stajyerlik dosyası hazırlama, sınıf rehberliği yapma, kulüp çalışmaları)

23. Plan ve zümre hazırlama aşamasında eksiklerinizi nasıl giderdiniz?

Hizmet içi eğitim (intibak programı)

24. Hizmet içi kursları sizce gerekli mi?

- Neden?
- Bu kursları almak konusunda istekli misiniz?
- Verim aldınız mı?

25. Aldığınız hizmet içi kurslar karşılaştığınız zorlukları aşmanıza yardımcı oldu mu?

- Bu kurslarda neleri eksik buluyorsunuz?

- Hangi yönleri ile geliştirilmeli?
- Hangi yönlerini güçlü ve verimli buluyorsunuz?

26. Bu mesleği hiç yapamayacağınızı düşündüğünüz an oldu mu ve sizi bu düşünceye ne itti?

27. Sizce diğer yeni öğretmenler de aynı zorlukları çekiyor mu?